

EMMAUS FELÉ...

Evang. theológusok folyóirata

FŐSZERKESZTŐ: HALÁSZ BÉLA.

Társszerkesztők: **FARKAS ZOLTÁN**
RETTMANN FARKAS
ZÁSZKALICZKY PÁL.

I. évf. 4. szám

1929. április

„EMMAUS FELÉ...”

EVANGÉLIKUS THEOLÓGUSOK FOLYÓIRATA

Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
SOPRON, TORNA-UTCA 6., I. EMELET.

Kéziratokat a szerkesztőség címére kérünk. (Kéziratokat nem adunk vissza.)

TARTALOM:

—n.: Új ifjúság — új optimizmus	105—108
r. f.: Kelj fel és járj!	109—112
PUSZTAY JÓZSEF: Máté XXII. 38., 39. (Vers)	112
KÓTSCH LAJOS: Dávid király (Jelentősége, jelleme és hatása az utókorra) (2)	113—117
POLSTER GYULA JÓZSEF: Erlangeni emlékek	118—121
KLIMENT GYULA: Virágok tavasszal (Vers)	121
ZÁSZKALICZKY PÁL: Lutheránus pap és ifjúsági mozgalmak	122—126
PUSZTAY JÓZSEF: Élet fája	127—128
RETTMANN FARKAS: Crescendo	129
FARKAS ZOLTÁN: A keresztes kő csodája (El- beszélés) (3)	130—133
THEOLÓGUS ÉLET	134
KRÓNKA	135—136
VIRRAD . . . (Evang. tanítójelöltek rovata)	137—144

ELŐFIZETÉSI ÁR:

EGÉSZ ÉVRE P 5.—, FÉL ÉVRE P 2.50
EGYES SZÁM ÁRA 50 f.

E M M A U S F E L É . . .

ÚJ IFJÚSÁG — ÚJ OPTIMIZMUS.

A magyar ifjúságnak nem tudom hány évtized óta öröksége, külön privilégiuma lett az „optimizmus” és az „ideáлизmus”. Nevelők, tanítók, pedagógusok nagyrésze helyeslőleg bólogatott reá s a legnagyobb jóhiszeműséggel, a legjobb akarattal duzzasztotta, növelte az ifjúságban ezt az optimizmust és az ideáлизmust. Volt azonban egy nagy hibája az ifjúság ezen optimizmusának, hogy majdnem egészen rejtve maradt előtte úgy a mindennapi reális, mint a szociális és irodalmi élet területén minden, ami sötét, pesszimiztikus, realiztikus színével, hangjával vagy mozzanataival megárthatott volna ennek a mimóza-optimizmusnak és ideáлизmusnak. De: Non scholae, sed vitae discimus! Az ifjúság optimizmusa és ideáлизmusa úgy járt odakint a könnyörtelen életben, mint az üvegházi virág, amelyet minusz 20 Celziusos időben raktak ki a szabad ég alá: menten megdermedt és lefagyott.

Ha egy fiatal ember lett légyen az lelkész, tanár, tanító, orvos, jegyző vagy bármiféle hivatású, nagy tervekkel, duzzadó kebellet lépett ki az egyetem kapuján, zsebében a színjeles diplomával — egyszerre csak azt vette észre, hogy az élet egészen, de egészen más, mint ahogy ő az iskolában elképzelte. Mindazok a szép tervek, álmok, nagy akarások, amelyekkel ő élővé, erőssé, boldoggá szeretne volna tenni faluját vagy városkáját, — belefulladásnak a sárba, megdermednek a közönyben, széttörnek a lehetetlenség konok ércfalán.

Azok a ferbliző, tarokkozó, pipázgató, vadászgató, iszogató vidéki öregurak, akik mosolygós pesszimizmussal csóválják meg a fejüket, ha egy kis ideálista diák nagyon nekitüzesedik: No, no öcsémuram, adja még majd alább is, ha kikopott az iskolapadból! — mind ilyen nekitüzesedett ideálisták, optimista álmodozók voltak diákkorukban. S ime az élet csöndes, vegetáló

pesszimistákká kopasztotta őket, akik élnek, ahogy hozza a világ sorja, de ők bizony nem törik össze magukat, hogy a világ sorja másként is forduljon. Hja, nálunk nem lehet az!

Nem lehet, nem lehet! De miért?

Miért lehetett az angol, francia, német, olasz és mindenféle nemzetnek erősnek, műveltnek, boldognak lennie? Miért nem lehet csak a magyarnak?

Miért? — Azért, mert a magyar ifjúság jó részének optimizmus nem volt optimizmus, ideáлизмusa nem volt ideáлизмus, hite nem volt hit! Optimizmus csak arra volt jó, hogy bedugja a fülét az élet ezer jankiáltása elöl, ideáлизмusa csak arra volt jó, hogy ne lássa meg az élet szörnyű igazságtalanságait, hite csak arra volt jó, hogy higgye a külön „Magyarok Istenét”, aki mindent elvégez és a gentry meg a katonatiszt ideálú ifjúságnak, semmit se kell csinálnia, táborozhat vígan a borospoharak mellett, párbajozhat, verekedhet, tüntethet, zsidót verhet nyugodtan és új Leonidásként mindent megcselekedett, „amit megkövetelt a haza”.

Épen ezért súlyos ez, mert voltak régen is az ifjúságnak igaz optimistái és idealistái, akik látó szemmel láttak, akik látták a „Pusztuló Magyarországot”, akik sirtak egy elvesző, bűnös, tékozló nemzet felett, akiknek fájt a nyomor és szenvedés, akiknek húsukba vágott minden igazságtalanság, akiknek égett az arcuk a társadalmi élet arcátlan hazugságaitól, akik szerettek volna a megfeneklettségből ismét koruk magaslatára emelkedni, mint a „márciusi ifjak” s ismeretlenül, „kivételeket” alkotva dolgoztak is ezért.

Akkor ez volt az arány: egy kicsiny töredék igaz optimista és egy se nem látó, se nem halló, szociális nyomorúságok előtt vak és süket nagytömeg. Ez az arány volt a „Pusztuló Magyarország” aránya. Kérdés: micsoda mostan az arány?

Hogyan látja helyzetét a mostani ifjúság? Okult-e a multakból? Azt hiszi-e még mindig, hogy Trianont a balsors és az ádáz külellenség hozta reánk, nem pedig a mi saját bűnünk? Nem! Mohács sem azért volt, ez sem!! Mohácsot megelőzte Dózsa György, Trianont a proletárdiktatúra. A „Pusztuló Magyarország” korhadt gazdasági, szociális, kulturális és vallás-erkölcsi viszonyainak volt akkor a része Nagy-Magyarország összeomlásában, mint bármely másnak. Felépítésében tehát minnek kell ugyanolyan hatóerővel közreműködni? — a viszonyok gyökeres megváltoztatásának!

Nézz körül magyar ifjúság! Vajjon megtalálod-e önmagadban és önmagadon kívül ezeket a gyökeres változásokat?

A magyar ifjúságnak át kell alakulnia! Csak ha az ifjúságnak égni, fájni fog a magyar elmaradottság, nyomorúság, korlátolt kisszerűség, a magyar könny és vértenger. Csak ha a magyar ifjúság optimizmusa olyan lesz, amely a szociális nyomorúságokat tisztán látja, állandóan vizsgálja, kutatja és nem retten meg borzasztó tömegétől, hanem bizik a jövőben munkás, építő hittel, mint olyan, aki rászánta magát, hogy öntestével, vérével, idegeivel, egész munkás életével csak nemzetének áldozza magát. Csak ha a magyar ifjúság idealizmusa olyan lesz, amely nem a sült galambot keresi a levegőben, hanem az élet rázuduló keserveiben, szenvedéseiben, nehézségeiben, szürke, poros, sáros napokban is meg tudja találni Isten örömteli mosolyát: Kevesen voltál hű, sokra bizlak ezután. Csak ha a magyar ifjúság hite olyan lesz, amelyre Jézus Krisztus azt fogja mondani: Köszikla! S erre a kösziklára építem fel az én anyaszentegyházamat — akkor lesz igazán optimista és idealista.

S itt értünk oda ahhoz a ponthoz, amelynél élesen el kell válnia a régi és a megújult magyar ifjúság közti különbségnek. A régi optimizmusnak, idealizmusnak nem volt Krisztusa! Azért tartott ki csak az iskola-padok melegágyában és savanyodott azonnal pesszimizmussá az élet harapós realitásai között. Az új ifjúságnak optimizmusa, idealizmusa gyökereit Krisztusba kell eresztenie s akkor diadalmasan haladhat keresztül az élet legborzalmasabb nehézségein is.

A régiek miért nyomorodtak pesszimizistákká, amint meglátták az életet és a tennivalók hatalmas tömegét? Nem hitték, hogy nekik erejük lesz azokon javítani. Rájuk zuhant a tennivalók roppant tömege és összeroskadtak alatta. És az új ifjúság? Hiszen ugyan azok közé a viszonyok közé lép!

Nekik már ott kell égni a lelkükben Pál apostol élete titkának: „Mindenre van erőm a Krisztusban” — s ezzel el lehet kezdeni még reménytelennek látszó munkákat is!

Eszembe jut itt a régi történet az apáról és fiáról: Kimentek rőzsét szedni az erdőre. Hazainduláskor az apa rámutatott egy nagy halom száraz gallyra!

— Neked ezt kell hazavinned!

— Jaj, nem bírom én azt el! — kiáltotta a gyermek. Összeroskadt alatta!

— Jól van — mondta az apa — Ennyit elbirsz? és fel-

markolt egy keveset. Azt rátette a gyermek vállára, a többit felvette ő maga. Utközben a gyermek háta mögött járt és mindig egy szállal több fát tett rá a gyermek vállára. Mire hazaérkeztek a gyermek vitte az egész halom fát, amelyre azt mondta, hogy összeroskadna alatta, sőt észre sem vette, hogy az egészet viszi.

A régiek kétségbe estek és nem is próbáltak semmit meg se mozdítani, előre látták mindennek a kudarcát. Az újak mellett ott áll Krisztus, akiben bízva az *ifjúnak csak kicsiny dologban, kis területen kell kezdeni a munkát*. De majd ha ezeken a kis munkákon keresztül felépült a „Pusztuló Magyarország” száz meg százezer magyar szív dobbanhat meg hálásan: Mindenre volt erőm a Krisztusban, aki engem megerősített. S a „Pusztuló Magyarország” mint jelző helyébe odakerül egy másik mondat a bibliából: „Mert szűkölködő sem vala öközöttük senki”. (Acta 4:34).

Magyar Ifjúság! Megláttad-e már magad mellett ezt a nagy Segítőt?

KELJ FEL ÉS JÁRJ!

„Péter pedig monda: Ezüstöm és aranyam nincsen nékem, hanem amim van, azt adom néked: a názáreti Jézus nevében, kelj fel és járj!” (Ap. csel. 3.6)

A világháborúban a rohamosan fejlődő kultúrától fegyelmezett ösztönök bilincseiket lerázva lázadó űs-Sámsonként döntették össze az emberiség szellemi élete hatalmas palotájának kőoszlopaikat. S az egész földet megrendítő, irtó-ratos robajjal omlott össze ez a palota, maga alá temetve felépítőit és ünneplőit: diadalmi mámorban úszó embermilliókat. S mikor kialudt az összeomlás tűz vésze, s elszállt az elűszkösödött gerendák füstje, mikor az újból felkelő napnak, a béke napjának sugarai ráhullottak a pusztulás helyére, akkor tűnt ki, hogy itt is valósággá lett Jézusnak *minden Isten nélkül alkotott emberi műre* mondott jóslata: „Bizony mondom néktek: nem marad itt kő kővön, mely le nem romboltatik”. (Máté 24.) Összeomlott az embert istennek hirdető, gőgös tudás palotája, mert fővényre épített ház volt az „és ömlött az eső és eljött az árvíz és fújtak a szelek, és beleütözköztek abba a házba és összeomlott, és nagy lett annak a romlása.” (Máté 727.)

Százezren és százezren vannak, kik az új napok reggelét csak csonka, béna testtel láthatták meg, de milliókra megy azok száma, kik csonka, béna lélekkel menekültek meg a halál és gonoszság nagy aratásából. Pedig a lélek több, mint a test! . . . És talán a világháború tűzvészsel és világrengéssel borzalmas éjszakáján is rettenetesebb látvány volt az, mikor az új nap reggelén ez a csonka, béna-lelkű emberiség feltámaszkodott az üszkös romok közül és látni vágyó, de megvakított szemmel, munkátlanul kezdett vánszorogni az ágyútűzben letarolt pusztaságokon, hogy új házat szerezzen magának, ahol lehajthassa fejét, s új földet, hogy gyümölcsöztesse az életét.

De hiába hagyták vérüket és testüket a halál mezején a

haza hősei: nincs ki kárpótolja őket a mások javára átélt szenvedéseikért: s a világháború és a forradalmak éveiben megrok-
kant lelkű nyomorék emberiség sehol sem talál segítő kezét!

Nem talál?

A sivárrá tarolt pusztaságon mégis áll egy ház. Talán egyszerűbb, mint a technika, a civilizáció hirtelen magasba nyúlt felhőkarcolója; s nem oly gögös, mint az, hogy *saját* magaságával akarjon feltörni az ég titkai közé. *De áll!* Mert kősziklára épült ház az „és ömlött az eső és eljött az árvíz, és fújtak a szelek és beleütözköztek abba a házba, de nem dőlt össze!”

Az Egyház!

Akik ott laknak, azoknak a szíve nem tört össze a gondviharak ostromában. Azok még tudnak énekelni zsoltáros ajakkal „Dicsérlek Uram”-ot, azok lelkében még él a segíteni akarás jószág-osztó vágya és kimennek a pusztába, hogy kézen fogják a csonkákat, vakokat, sántákat s elvezessék őket oda, ahol ők otthon vannak.

S ime az Istenné lenni akaró emberiség vesztett csatájában megrokkanva ül ott a templom lépcsőjén; lábainál ott a tányér és várja a jó emberek kezéből aláhulló garasokat. És amikor jönnek az Egyház békét-örzött lakói, könyörgő szóval, esdő tekintettel kér tőlük alamizsnát. Lám, amikor mindenki csak vesztett, akkor tőlük még lehet kérni: nekik még mindig van oly vagyonuk, amiért érdemes hozzájuk fordulni.

Hullanak a tányérba nemcsak a garasok, hanem ezüstök is, mert a templomba menők tudják, hogy Isten azért adott nekik, hogy ők is adjanak.

Még van hát már a nyomorék otthona és kenyere! Elmúltak az éhség és didergés halálba űző gyötrelmei! És ime a templom ajtajában ülő rokkant szívében mégis keserűség terjed, hiszen igaz, hogy van kenyere, de miért alamizsna az? Mért nem tud ő is dolgozni, teremteni, miért nem tud ő is a *templomba menni* és a lépcsőn ülő koldusnak *adni*? Ime az az ember, aki az emberi ész dicsőségének épített palotát megérti már, hogy a legnagyobb boldogság az Istent szeretni és odaadni azt, ami a mienk!

Keserűség terjed a szívében, hogy őt kizárta a sors a boldogság paradicsomkertjéből és a tányérjába hulló ezüst pénzcskék is már csak az ő nagy nyomorúságát kacagják a fülébe.

Ekkor jön a két apostol. S mikor a templom lépcsőjén felmennek, a koldus tőlük is kér alamizsnát. Pedig az ő tányér-

jában akkor talán már több pénz volt, mint amennyiük a szegénységben élő apostoloknak volt: de ezért az a koldus még sem tévedett, mikor azoktól kért, akik nálánál szegényebbek voltak.

Mert az apostolok adnak neki: abból, ami az ő ellophatatlan, elpusztíthatatlan gazdagságuk: a hitükből. És Péter ajkáról elhangzik az az íge, mely a mai életért vergődő, nyomoréklelkű emberiségnek épp úgy szól, mint annak a koldusnak a templom Ékes-kapujában:

„Ezüstöm és aranyam nincsen nékem, hanem, amim van, azt adom néked: *a názáreti Jézus nevében, kelj fel és járj!*“

És e szavakra megerősödnek a nyomorék lábai: felkel és jár! Bemegy velük a templomba, hogy elnyert boldogságát megköszönje a Mindenség Urának és dicséri az Istent! Hisz tud dolgozni, ami az élet legáldottabb gyönyörűsége; tud adni ő is a szegénynek és mindezen felül tudja dicsérni az Istent! És mert erre épp az összeomlás borzalmain át jutott el, első imádságában így fordul az Atyához: „Köszönöm Atyám, hogy szenvedni és gyötrődni hagytál . . .“ És boldog, hogy összeomlott az emberi ész diadalgőgjének palotája: mert látja, hogy az emberi kultúra sohasem tudja megadni azt, amit megtalált az egyház kapujában.

Emberi szellem vereségének halálmezejéről hazatérő, fáradt, segítséget kereső Testvér! Ne dobd oda magad az aranyat szerzés kapzsi vágyának: ne legyen célod a gazdagság, a bőség; ne gondold, hogy több leszel, ha aranyat, címet, méltóságot verekszel ki magadnak a mai élet mohó versenyében. Vigyázz, mert megrokkansz és akkor sem aranyad, sem ezüstöd, sem rangod nem tudja megadni azt, amit megad a názáreti Jézus: hogy felkelj és járj! Hogy járj, hirdetve annak a dicsőségét, aki Téged jártani tanított; hogy haladj, de nem emberi cifra kultúrák öndicsőítő pyramisának a felépítésében, hanem Isten országa elnyerésében! És ne oda járj, hol az aranyat, ezüstöt, rangot, gyöngysor-szerzést tanítják elmuló életnek vezérei, hanem az egyházad templomába, a te otthonodba, ahol aranyat, ezüstöt ugyan nem adnak néked, de adnak többet, szebbet: a léleknek frissességét, boldogságát és örök életét!

Az apostol ígéje az emberi lélek meggyötörtjeinek, nyomorékjainak is szól, mindazoknak, kik egy hiábavaló háborúban vesztek csatát, épséget, boldogságot; szól azért a magyar nemzet fiaihoz is. Egész Magyarország csak akkor lehet megtépett, meggyötört, megalázott csonka hazánkból — de akkor

lesz is! — ha fiai az emberi kultúra *hiábavaló* ösvényei helyett elmennek az egyház kapujába és megtanulják, hogy ezüsttel-arannyal lehet ugyan élni, háborút folytatni, sőt sok mindent visszaszerezni is, de igazi eredményeket elérni: győzni, boldog, erős hazát teremteni, Istennek dicsőséget szerző egész Magyarországot visszaszerezni csak azzal a hittel lehet, mellyel az apostol mondotta az Templom ékes kapujában ülő sánta koldusnak: „A názáreti Jézus nevében, *kelj fel és járj!*“ Amen. r. f.

MÁTÉ XXVI. 38., 39.

*Mint mikor a fákon egy levél se rezzen,
Mert szünet állt be a zúgó fergetegben,
Oly nyugodt most szívem, nem zavarja semmi,
Régi tépő búja elült ma pihenni;
Amde azért meglep sejtése jövőnek:
Hátha eztán nagyobb zivatarok jönnek,
Hátha egy perc mulva e csend vésszé válik! . . .
„— S szomorú lesz lelkem, szomorú halálíg —“*

*Rakocátlan gyermek bánatja a múltnak,
S most siró ajkai, hogy úgy elnémultak,
Nem az-e az oka, hogy nagy ügyyel-bajjal
Bölcsőbe fektettem s elringatám dallal?
De hogyha felébred, ha foszlik az álom,
Ha kedvét már többé sohasem találom,
Akkor — Uram Isten! — mi lesz majd belőlem? . . .
„— E keserű pohár muljék el én tőlem! —“*

*De nem! ha felébred, nem panaszkok érte,
Jöjjön szivemre mind, ami eddig érte;
Ami eddig érte, vagy még több is nála,
Hogy hadd sajduljon föl keblem minden szála:
S bár gyógyíthatatlan legyen fájó sebje,
Bár ifjuságomnak rózsáit leszedje,
Egyetlen sóhajra nyitok én csak ajkat:
„— Legyen úgy, én Atyám, amint Te akartad!“*

Pusztay József.

DÁVID KIRÁLY.

(JELENTŐSÉGE, JELLEME ÉS HATÁSA AZ UTÓKORRA.)

(2)

MIDŐN Dávid király történeti jelentőségéről szólottunk, természetesen Dávid a király állt szemünk előtt uralkodásának legfontosabb eredményeivel, vívmányai-
val. Amikor pedig Dávid jelleméről akarunk tájékozódni, nyilvánvalóan Dávidra, az emberre kell fordítanunk szemünket. A tárgyilagosság és teljesség szempontjából különös hangsúlynak kell esnie erre a kifejezésre: „Dávid, az ember.“ Mert ha valaki nem azzal a szándékkal folytatja kutatását, hogy Dávid királyt teljesen megismerje, hanem csak dicsfényvel övezett képet akar nyerni az Ószövetség egyik legnagyobb alakjáról, akkor az eddigieknél meg kell állnia. Itt is áll ugyanis az az igazság: „mennél erősebb a fény, annál sötétebb az árnyék“ és ha Dávidra, az emberre fordítjuk figyelmünket, azt fogjuk tapasztalni, hogy nem valószínűtlenül ható szentkép bontakozik ki lelki szemünk előtt, hanem igenis ember, igazi ember, kiben a legnagyobb emberi erények mellett meg vannak az emberi gyarlóság sötét árnyfoltjai is. De vajjon sajnálnunk kell-e ezt? Ellenkezőleg, mert így semmi okunk sincs arra, hogy a néhol egész mondaszerűen hangzó történeti anyagnak legalább viszonylagos igazmondásában kételkedjünk. Kétségkívül nem könnyű feladat ilyen nagy idői távlatban lévő történeti személyről tiszta képet alkotni, annál inkább van azonban szükség arra, hogy semmiféle szubjektív ítékezésünknek akár tetsző, akár nem tetsző körülményt, tudósítást figyelmen kívül ne hagyjunk.

Ha ilyen szempontból fordítjuk figyelmünket Dávidra, az emberre, tulajdonságai közül legszembetűnőbbnek politikai ügyességét, eszességét fogjuk találni, amelyet különösen erkölcsi hódításában látunk megnyilvánulni. Nemcsak ahhoz értett kiválóan, hogy júdai királyságát megfelelően előkészítse, Saul halála után elfoglalja és megszilárdítsa, hanem szeme állandóan ott csüngött Izrael többi törzsén is és szinte azt lehetne mondani, hogy az

udvarolásnak különböző neveivel igyekezett azokat a maga számára megnyerni. Különösen Saul házának, az u. n. Saulidáknak mutatta ki lépten-nyomon nagyrabecsülését, barátságos érzelmeit. A követet, ki hirül hozza Saul és fiainak elestét és ebből a hiradásból a történetek esetleg hamis beállításával tökélet akar a maga számára kovácsolni, megöli. De nem járnak jobban Saul fiának, Esbaálnak¹ gyilkosai sem, akik abban a reményben hozzák el Dávidnak az általuk orozva megölt izraeli királynak a fejét, hogy gazdag jutalomban fognak részesülni. Számításukban azonban alaposan csalódtak, mert Dávid ugyanabban a jutalomban részesítette őket, mint azt az amalekita hirnököt, ki Saul halálát hozta hirül, azaz megölette a két gyilkost, kezüket lábukat levágatta és meggyalázott törzsüket büntetésül és figyelmeztetésül a hebroni tónál közszemlére felfüggesztette. Esbaál fejét pedig Hebronban Abner sírjába helyeztette el az őt megillető gyász-szertartással. Ez a cselekedete persze úgy Benjamin törzsében (Saul Benjamin törzséből származott) valamint az egész Izraelben is a lehető legjobb benyomást váltotta ki, mert ha Esbaál nem is volt népszerű, mégis csak Saul fia és az ország királya volt és az a tisztelet, amelyben Dávid a holt királyt részesítette, az egész nép megbecsülését jelentette. Így értett Dávid ahhoz, hogy a számára nem kedvező körülményeket is a legnagyobb mértékben hasznára fordítsa. Mert ha eljárása nem így alakult volna, bizonyára az izraeli király meggyilkolása értelmi szerzőjének tartották volna, ami pedig végzetes csapást jelentett volna nagy tervei számára. Így pedig az iránta való rokonszenv nőttön-nőtt és még azok is kénytelenek voltak megbecsülni, akik Saul utódjainak pártjához tartoztak.

Saul és családjának megbecsülését kimutatta Dávid nagy mértékben akkor is, midőn Jabes Gileád lakóinak királyi köszönetét fejezte ki azért, hogy nagy ellenségének, Saulnak holttestét a filiszteusok további meggyalázásától megmentették. Úgyes és bölcs eljárás volt ez is azoknak megnyerésére, kik az őket a filiszteus hatalom fenyegetésétől, a filiszteus ostrom alól felszabadító Saul iránt a legnagyobb hálára voltak kötelezve.

Az erkölcsi hódítások körébe tartozik még az, hogy Dávid az ellenséges érzelmű Saul házából vett feleséget; gondoskodik Dávid arról is, hogy Saul, Jonatán és az ő megölt utódaik származásuk helyén, Benjamin törzsének területén részesüljenek őket megillető díszes eltemetésben; Saul hadvezérének, Abnernak

¹ Esbael másképen Isbóset

halálát feltűnően megsiratja és az ő embere, Joáb által orozva megölt izraeli hadvezért királytmegillető temetésben részesíti.

Dávidnak a népszerűség elnyerésére és megszilárdítására irányuló eddig felsorolt cselekedetei csak elismerést érdemelnek és politikai eszességéről tesznek tanuságot. A politikai ügyesség terén azonban találkozunk olyan cselekedettel is, amely az eszesség, ügyesség jelzőjét teljes mértékben megérdemli ugyan, de elismerésünkre számot nem tarthat. Ez a cselekedet a Saulidák megöletése. Hogy a történeti elbeszélés a cselekedet indító okának olyan dolgot hoz fel,¹ amely Dávidot a felelősség alól felmenteni látszik, azt itt nem vehetjük figyelembe, legfeljebb mint mellékkörülményt. Tény az, hogy Dávid keleti szokás szerint a bukott dinasztíának sarjait kiirtja egynek, Mefibaalnak, Jonatán fiának kivételével, akit udvarába fogad. Ügyes eljárás ez is, mert így az egyetlen életben maradt Saul-utód mindig megfigyelés alatt állhatott. Magyarázni, megérteni lehet Dávid cselekedetét, hiszen az életben maradt, egyetlen és úgyszólván tehetetlen² Saul-utód sem volt egészen megbízható és el lehet képzelni, hogy milyen nyugtalanító tudat lett volna az új uralkodóra az, hogy egy helyett egész sereg Saul-utóddal kellett volna számolnia. Mindazonáltal csak áldatlan volt ez a véres tett és nem vált Dávidnak dicséretére, sőt megérthetővé teszi a Benjamin törzsbeli Simei szitkozódását Dávidnak Absalon fia elől való menekülése alkalmával, midőn az „véreb“-nek nevezi a bujdosó királyt.

Igy vezette Dávidot ügyessége, eszessége, ravaszsága nemcsak elismerésreméltó, hanem sötét és véres cselekedetre is. Ez az egyik eset, amely a fény mellett jelzi az árnyékot. A másik a hetita Uriás feleségével, a Batsebával való közismert bűnbeesése. Azt, hogy egyik legjobb vitézének feleségét házasságtörésre csábított és midőn e ballépés következményeit nem lehetett eltitkolni, a mit sem sejtő férjet hitvány módon megfosztja életétől, nem lehet mentegetni politikai motívumokkal, mint a Saul-ivadékok kiirtását. Mégis helytelen volna, ha Dávidot csupán e vétségek alapján akarnók megítélni. Nem lehet azt állítani, hogy ezek a vétkek Dávid életére jellemzőek lettek volna, sőt azt a benyomást keltik, hogy a király itt súlyos botlást követett el, amely botlás azonban nem zárta ki a későbbi felgyenesedést. Vessünk csak egy pillantást előre, miként hatnak Dávidra Nátán próféta szavai, miként ismeri fel vétkét és ébred

¹ Saul egyik régi vétkét, amelyért utódai vérét kívánják a sértettek az őket sújtó éhínség elhárítása végett.

² Mefibaál (vagy Mefibóset) nyomorék volt.

bűneinek tudatára és miként tusakodik Istennel beteg gyermekének az életéért. Midőn pedig meghal a gyermek, az Isten házába megy és bűnbánóan aláveti magát az Úr büntető akaratának. Talán ez a botlása, illetve bűnének felismerése okozta azt, hogy élete későbbi folyamán az egyes csapásokat isteni büntetésnek tekintette. Így midőn a fenti Simei szidalmakkal illeti őt és kíséretéből Abisai meg akarja őt büntetni, Dávid rezignáltan így szól: „Hadd szidalmazzon, mert az Úr mondotta néki: Szidalmazzad Dávidot; és ki mondhatja néki: Miért míveled ezt?” („Hadd szitkozódjék, hiszen Isten parancsolta neki.”) A nagy botlásnak ilyenképpen nemcsak káros következménye volt.

Különösen feltűnik Dávidon még érző szive, lágy kedélye is. Meghatóan nyilatkozik meg ez különösen Saul és Jonatán, továbbá Absalon halálának hírülvétele alkalmával. Érzésének hullámlását Dávid gyakran dalban fejezte ki, bánata, gyásza, öröme egyaránt dalban nyert kifejezést. Kedélyének, szívének jágy, érző volta káros elnézésre is bírta elsőszülött fia, Amnon iránt, kit féltetvérenek, Támárnak meggyalázásáért megfelelő büntetéssel kellett volna sújtania. Ha ez esetben energikus lépésre szánta volna magát, talán Absalon lázadása sem következett volna be. Az is, hogy Batsebának esküvel tett ígéretet Salamon trónutódlása irányában, engedékenységének következménye, ami igazságtalanságot is jelentett Adonjával szemben, ki a királynak korábbi házasságából származott.

Ezen gyengeségek mellett azonban ne feledkezzünk meg Dávid férfias erényeiről. Vitézségéről és kiváló hadvezetői tehetségéről sokszor tett tanúságot; legkimagaslóbb tette a nem ok nélkül bevehetetlennek tartott Jeruzsálem elfoglalása volt. Lovagiasság és hűség tartozik még kiváló erényei közé. A Jonatánnal kötött barátsága, amelyet még annak halála után is híven megtartott és kimutatott barátja fiával szemben, egyenesen közmondásos. Saul király iránti hűségét is megtartotta mindvégig és nem használta fel a kedvező alkalmat, midőn nagy ellenségének élete kezében volt. Uriás esetétől eltekintve, minden alattomos eljárásnak ellensége, különösen akkor, ha az nyereségvágygal van kapcsolatban. Így jár pórul nála az amalekita, ki állítólag megölte Sault és jutalmat vár tőle, így bűnhődnek Esbaálnak haszonra vágyódó gyilkosai is. Igaz, hogy itt politikai szempontok is érvényesültek, de nem állítunk valószínűtlenséget azzal, ha azt tartjuk, hogy ez esetekben Dávidnak, az embernek

az eljárása azonos lett volna a királynak az eljárásával.

Kiemelendő még Dávid vallásossága, amely Istenben való bizodalomban, iránta való háladatosságban, alázatosságban és kegyes megnyugvásban az ő akarata iránt sokszorosan megnyilatkozik. Ebből a szempontból különösen a szövetség ládájának átvitele Jeruzsálembé fontos, továbbá az, hogy Dávid vallásos érzelmeinek is dallal adott kifejezést és így nem ok nélkül viseli a zsoltárák költő elnevezést.

Hogy Dávid hatalmas egyénisége az utókorra nagy hatással volt, az természetes, hiszen Izrael története számára az ő uralkodásának alapvető jelentősége van. Ez a hatás egyrészt abban nyilvánlik meg, hogy Dávid lett mintegy a mérővesszője a későbbi királyok megítélésének, az ő törekvéseihez való hűség és az ő példájának a követése volt alapfeltétele a kedvező értékelésnek. Más irányban pedig Dávid nagyságának a hatása tűnik ki abban is, hogy az utókor hova-tovább arra törekedett, hogy Dávid történetéből az árnyfoltokat eltüntesse. Így a Krónikák könyvében szó sincs már azokról a bántó dolgokról, amelyekről a régibb hagyomány híven tudósít. Itt Dávid feddhetetlennek és hibátlannak tűnik fel.

De Izrael és a zsidóság nem elégedett meg azzal, hogy a messze múltból kimagasló Dávidot idealizálja, hanem ennek a Dávidnak a visszatérésére vágyódott és képét szinte belevetítette a jövőbe. Így fejlődött ki az a Messiásvárás, amely azt remélte, hogy az idők teljességében Dávid nemzetségéből fog támadni egy hatalmas uralkodó, ki épp olyan lesz, mint Dávid volt és Dávid trónjáról jogot és igazságot fog szolgáltatni és a békesség uralmát fogja gyakorolni.

Dávid legnagyobb hatása népére pedig éppen abban van, hogy azon emlékezések és várákozások által, amelyek hozzáfűződtek, Dávid alakja Izrael számára eleven erővé vált és szellemi hatalomnak a jelentőségét nyerte. A történeti Dávid kétségkívül messze visszamarad a messiási király ideális alakja mögött. De az a tény, hogy a történeti Dávidból ilyen hatalmas ideális alak fejlődhetett ki reménység és várákozás által, ékesen szól amellett, hogy a történeti Dávidban benne volt az elmúlhatatlanság csirája. Ha a kicsinyes kritika még annyira igyekszik is arra, hogy a főhangsúlyt a nagy király hibáira, gyengeségeire vigye át, sohasem fogja elérni azt, hogy Dávidot a világtörténelem nagyjai közül kitörölnék lássa.

Kótsch Lajos.

VÉGE.

ERLANGENI EMLÉKEK.

ERNI szeretnék valamit erről a kedves kis bajor városról, amelynek falai között az elmúlt téli semesterben negyedmagammal tartózkodtam, mint a „Friedrich Alexander Universität” immatrikulált theol. hallgatója. Sok gyönyörű élményt és gazdag tapasztalatot zártunk a szívünkbe abból, amit októbertől—február hó végéig az egyetemi és a polgári élet körében alkalmunk nyílt meglátni, hallani, vagy személyesen átélni. Úgy érzem, kettős ok késztet a tolfogásra. Egyfelől le kell rónom a legmélyebb tisztelet és legőszintébb hála jegyében mindnyájunk szívbőljövő köszönetét az erlangeni egyetem kiváló professzorai iránt, akik megérkezésünk első percétől kezdve mindvégig a legmelegebb szeretettel karoltak fel bennünket, nem csak mint theologust, hanem mint magyar diákot is. Számos alkalommal történt érintkezésünk alatt egyre jobban gyökeret vert bennünk az a jóleső meggyőződés, amit jelen soraimban is leszögezni óhajtok, hogy az idegen nemzetek fiai közül a magyar theologust mindig és mindenütt megkülönböztetett tisztelet és rokonszenv fogadta.

Másfelől azonban kötelességem megírni ezt a kis beszámolót azért is, mert visszatekintve a megjárt útra, ott látom a nyomunkban járó theol. testvéreimet, a jövő pásztorait, akik az ősi Alma Mater falait elhagyva jönnek utánunk. Egyetlen magasztos cél vezet mindnyájunkat Emmaus felé: találkozunk kell a Mesterrel, az Örök Királlyal! Sokan és sokféle úton keresik ma a Krisztust. Sokan hívnak új teoriák ködös útvesztőjébe. Én nem szerettem soha a lejárt, kitaposott utakat, csak ama bizonyos keskeny ösvényt követtem. Így akadtam rá a pozitív irányú erlangeni theológiára, ahol a professzorok ajkán a lutheri lélek hitével zeng az Ige tisztán és igazán! Most ideállok az úton elétek, akik jöttök mint tilalomfa és útmutató. Tilalomfa: hogy ne a széles úton menjeteztek s útmutató, hogy Erlangen felé induljatek!

A Regnitz és Schwabach folyótól határolt 30 ezer lakosú, túlnyomó többségben evangélikus Erlangen közép Bajorországnak harmadik legnagyobb egyetemi városa. Természeti szépségekben bővelkedő vidéke a 19 km-re fekvő Nürnberg városáig nyuló hatalmas fenyőerdőtől van koszoruzva. Ez magyarázza egészséges, üde levegőjét is. Utcáin nagy a tisztaság. Barokk stíltól a rokokó felé hajló építkezése rendkívül változatos, de egyben jellegzetes is: kellemes a hasznossal összekötve. Egy-két emeletes, manzardszobás házai külsőleg nem keltik ugyan a legjobb benyomást, mert a jó bajorok szeretik az élénk színeket. Van olyan utcája a városnak, ahol egymás mellett festői tarkaságban sorakozik a piros, kék, sárga, zöldszinű házak sora. A szobák azonban ügyes berendezésükkel fejlettebb ízlésről tanuskodnak. A német alaposág kissé túlzásba is megy, mikor minden talp alattnyi helyre, padlásra igyekszik egy „lakást” szorítani. Ősszel, mikor a diákság raja felkerekedik vidékről, napról-napra emelkednek a szobaárak. Erről jómagunknak is meg kellett győződ-nünk, mikor lakás után járva egy személynek való szobát reggelivel havi 51 Márkáért kínáltak. Kis, háromszögletű manzard-szobákért — tekintettel a lakásinségre s a nagy keresletre — 20-30 Márkát kértek. Erlangen igazi egyetemi város. Mult télen 710 egyetemi hallgatója volt. A szegényebb néposztálynak egyik kereseti forrása éppen az, hogy szobáit jó pénzért kiadja diákoknak. Előfordult az ősszel, hogy számos német diák lakáshiány miatt kénytelen volt más egyetemi városba költözni. Aki az erlangeni egyetemre készül, legalább is egy héttel tanévnyitó előtt induljon utnak, hogy — lakáshoz jusson!

*

Valamit a város történetéből. Nevének több a mythológiája, mint az ethymológiája. Sok anekdota él ma is róla. Egyik népmonda szerint a 8-ik században vadászat alkalmával eltévedt gróf 7 napig bolyongott a környező erdőkben, míg végre egy kis falura találva felsóhajthatott: „Csakhogy végre elértem (erlangt!) céloamat!” A hely annyira megnyerte tetszését, hogy kastélyt építtetett, melyet erlangeni „Schloss”-nak, vagy „Burg”-nak nevezett volna el. Az egyetemi menza tréfás falfestményeinek egyike a fényes trónon ülő teremtőt ábrázolja, amint kinyújtott mutatóujjal irányítja angyalkáját: „Suche das Heil zu Erlangen!” — Beszélnek arról is, hogy bizonyos Erlongus nevű lelkészről nyerte nevét a város, ki a 8-ik században itt működött. — Mai elnevezésével 1002-ben találkozunk először, amikor még a würz-

burgi püspökséghez tartozott. Az évszám nagy történeti multról beszél. A mai Erlangen két városból fejlődött: az Óvárosból, melynek története Nagy Károly idejéig nyúlik vissza és a menekült francia hugenották itt megtelepülő raja által megalapozott Újvárosból. Utóbbiak alkotják ma is a ref. egyházat s templomukat francia ref. templomnak nevezik. Francia vezetéknevvel nem ritkán találkozunk az ember Erlangen városában.

Az evangélikusoknak több hatalmas temploma van mindkét városrészben. A reformáció első hullámai már 1528-ban eljutnak falai közé, kiváló lelkipásztorok munkája nyomán egyre erősödik a protestantizmus s csakhamar közülük kerülnek ki a város vezető férfiai.

A schmalkaldeni háborúk idején sokat szenved a város a keresztülvonuló császári csapatoktól és Nürnberggel együtt két ízben felégeti az ellenség. 1700-ban kezdik meg barokk stílusban a „Schloss“ építését, amely 1818 óta az egyetem tulajdonát képezi. Hatalmas parkjában áll a „Hugenották kútja“ 1704-ből. A medencéből kiemelkedő sziklacsúcson áll Ernő Keresztély örgróf alakja római triumphator kosztyumban, körülötte 15 mellékfigurával, felette pedig Viktoria kürtszava hirdeti dicsőségét a világba. A Schloss előtti egyetemtéren az egyetem alapítójának, Bayreuthi Frigyes örgrófnak impozáns bronzszobra emelkedik.

*

Sokat kellene írnom magáról az egyetemről, melynek számos intézete a modern építészet remeke, nem is szólva arról, hogy az orvostudományi szaknak van külön 250 hallgatót befogadó laboratóriummal felszerelt anatómiai intézete röntgenberendezéssel, többezerkötetes saját könyvtárral és folyóirattal, továbbá a legtökéletesebb felszerelésű szemklinikája, bakteriológiai, gyermek, női, szülészeti stb. klinikája, mindmegannyi emeletes palotákban elhelyezve. Professzorai között külföldön elismert szaktekintélyek, köztük az Erdélyből odaszakadt Mollitorisz orvosprofesszor is.

A számos egyetemi épületet kiegészíti az 1913-ban befejezett kétemeletes „Egyetemi Könyvtár“ célszerű, izléses olvasó- és tanulótermeivel, kölcsönző és ujságosztályával. Hogy külön katalógusszobára is szükség volt, azt könnyen megértjük, ha elgondoljuk, hogy 350 ezer kötet könyv, 2500 kötet kézirat és közel 350 ezer dissertatio van falai között. Valóban tárháza a tudományoknak ez a könyvtár s nincs az a könyv, amit meg ne

kaphatna az érdeklődő. Ha mégis előfordul, úgy néhány nap alatt más város könyvtárából meghozatják. A 100 személyre be rendezett olvasóteremben 100-on felül van csak a napilapok és időszaki folyóiratok száma. Amellett nagyszerű rézkarc, érem és fametszetgyűjteményt is mondhat magáénak a könyvtár. Ilyen felszerelés mellett a theol., jogi, orvosi és philos.-i fakultás hallgatói szívesen választják Erlangen városát tanulmányaik színhelyéül.

Polster Gyula József.

(Folytatjuk.)

VIRÁGOK TAVASSZAL.

Szobámban ülök.

Elöttem szines, virágos halmaz

Illatát szórja a nyiló tavasz.

Szép testük szépül.

Pirosló fejük fehér kosáron,

Omló zöld száruk ölembe zárom.

Lelkük az illat.

Átszövi lelkem illat, a lelkiink.

Újult tavaszunk virágban leltük.

Április van már.

Ablakban fonnyadt virágos cserép

Lelkével beszél egy kopott veréb.

KLIMENT GYULA

LUTHERÁNUS PAP ÉS IFJUSÁGI MOZGALMAK.

RENDKÍVÜL sajátos ellentét érezhető korunk szellemi életében, amely részben a nyugati kultúra hanyatlásában, vagy legalább is ennek emlegetésében, részben pedig csodálatos szervezkedésben áll előttünk. Korunk az egyesületek, társaságok, mozgalmak és konferenciák kora. Szellemi, tehát tudományos és vallási oldalon ugyanúgy áll előttünk a szervezkedés, mint ipari, kereskedelmi, gazdasági oldalon. Ennek okait több oldalról is kereshetjük. A szellemi élet terén nem az általános nagy synthesisek megvalósítására, vagy kitermelésére törekszenek, hanem a speciálisra, a faji, népi, vallásostípusbeli stb. részletbenlévő értékek kitermelésére és értékesítésére. A gazdasági téren ugyanúgy áll előttünk a részletnek a célkitűzése, mely nem synthetikus, vagy éppen nem abszolút célok megvalósítását tűzi ki, hanem egyes kisebb célok, gazdasági javak megvalósítását, mely rendszerint nem az egésznek, hanem a résznek a számára válik hasznossá és értékessé. Ebből a szempontból tekintve a kérdést, kétségtelen, hogy bizonyos érdekek feltétlenül belejátszik, bár az igazságra való törekvés jelszavát szintén nem tagadhatjuk meg tőle. Azt mondhatjuk, hogy korunk már felszabadult a materializmus lenyűgöző járma alól, mely feltétlenül magában hordta a nyugati kultúra bukásának minden kórokozó miázmáját. Ma már sem a szellemi élet, sem a gazdasági élet terén ethikementes irányzatok nem sokat számítanak. A materializmus gyermeke volt a szellemi élet terén a monista gondolkodás, mely letaszította az embert méltóságának a trónjáról és arra törekedett, hogy élete *minél több*, lehetőség szerint minden megnyilatkozását általa természetinek, természetesnek nevezett egységes fokra, de valójában az ethikai kategóriákat veszélyeztető fokra helyezze. Ezzel természetszerűleg a *minél jobb* fogalma eltűnt, mert olyan gondolkodás nem törekedhetik *igazságra* és *jóságra*, amely igaznak fogadja el az ember ter-

mészetes állapotát minden bűnt eltörölve. Hála Istennek, ma már a gazdasági élet terén a szervezkedés maga is odairányítja a gondolkodást, hogy ne a *minél többnek* a termelése legyen a főcél, hanem a *minél jobbé*. Hiszen az előbbi materialisztikus felfogás ölt ki minden etikát a nagyipari vállalkozásokban, ahol szürke civilizációvá süllyesztett alá mindent, ami kultúra.

Ha a különböző szervezeteket és egyesületeket tekintjük, mindegyikben azt látjuk, hogy kulturális *célértékeknek* a hordozói és ezek, mint jelszavak alatt toboroz híveket, tagokat magának. Minden nemzeti, társadalmi, vallási egyesület azonban csak addig bír létjogosultsággal, míg az *általános nagy erőkte* nem veszélyezteti a szétforgácsolás által, sőt ha magát mint egy nagyobb, hatalmasabb, szabályokban talán le sem fektetett, de lélekbenélő szerv egy kis sejtjeként tekinti. Ebben áll az egyes közösségeknek, mondjuk, magasabb szankcionálása, amennyiben csak addig céltudatos mindegyik működése, ha munkáját Isten által rábízott munkának tekinti, bármennyire speciális is. Így nem vész el az általánosba beletartozó vonás sem, vagyis a specializálódás etikai veszéllyel nem jár, míg a másik oldalon rendkívül magasra emeli a szociális értékelést, mint minden munka célpontját. Nem él senki önmagának, hanem Isten akaratából, általa kitűzött célnak megfelelően élünk a nagy közösségekért — egyházért, hazáért — a nagy közösségben, kis közösségekbe (egyesület, község, egyházközség stb.) sejtyszerűen elosztva. Ez maga a történelem keresztmetszete, főképen a közelmúlt s a jelen képe. Ezt a szociális vonást, amely szükségképen hordja magában Isten akaratának megnyilvánulását, kell mindenütt figyelemre méltatni és emelni — mert ez a mi kultúránk veleje és alapja — nélküle a nyugati kultúra valóban a hanyatlás útját járja.

Ha ebből a szemszögből nézzük az emberiség szellemtörténetét, azt látjuk, hogy kultúrák jöttek és mentek. Kultúra és vallás olyan csodálatos összefüggésben állott mindig, hogy a vallásosság szikráinak a kihamvadásával sötétség borult a kultúra hatalmas fellegráira. A kultúra élt és fejlődött mindaddig, míg az *alapja* kizárólagos módon, a vallás volt. Akkor kezdett letűnni a kultúrák napja, amikor a vallás nem az *alaptényező*, hanem *egyik* tényezője lett a kultúrának. Amint az élet összes viszonyainak az Istenhez való *alapviszonyon* kell felépülniök, (Dr. Pröhle K.: Ker. Ethika) úgy a kultúra csak addig egészséges, amíg alapfundamentoma a vallás. A keresztyénség lényege

szerint az *evangélium* szóban jelöli meg azt az alapot, amelyen a keresztyén kultúrának fel kell épülnie. Éppen ezért legtökéletesebb csakis a keresztyén kultúra lehet, amint a keresztyénség képviseli az abszolút vallás fogalmát és formáját. Természet-szerűleg a keresztyénségen belül is az a típus áll első helyen, amely leginkább képviseli az evangéliumot. Igazi, a szó teljes értelmében vett kultúra tehát csakis az evangéliumon épülhet fel, s ez az emberek között elképzelhető legmagasabb kultúra.

Ha áttekintjük mindazt, amit mondottunk, akkor látjuk meg, a mondottak mélyén az összefüggést. Isten akarata szerint való cél lehet csak az emberi szervezkedés alapja, vagyis az alap egyedül az evangélium lehet és egyedül ebben van meg a záloga a keresztyén kultúra fennmaradásának is. A nyugati kultúra sorvasztó halálos betegségbe esik akkor, amikor megfeledez a keresztyénség alapjáról és éltető eleméről: az evangéliumról. A materialisztikus világnézettel szemben, mely már amúgy is halódó útra jutott, vették fel a harcot mindazok az egyesületi tömörülések, amelyek felismerték az evangéliumnak mindent átható erejét, amelyek felismerték azt, hogy a kultúra egyedüli alapja az evangélium. Az ilyen értelemben vett kultúra pedig magában foglal minden emberi életcél és törekvést.

Általános világnézeti szempontból ilyen föltétlen szükségképeni következményképen áll előttünk minden olyan mozgalom, amely az evangéliumot akarja odaállítani az élet minden egyes megnyilatkozása alapjául. Történeti szempontból előidézte a materializmus mellett a különböző keleti vallások és okkult filozófiai valláspótlékok szaporodása. A mozgalmak természet-szerűleg specializálódnak a munkakörnek megfelelően, amelyre kiterjeszkedni akarnak. Ez a megfontolás természet-szerűleg történeti szempontból való s nem annyira az evangéliumé. Innen kiindulva azt találjuk, hogy az evangélium mindig olyan erősség volt az emberiség életében, amely túléli az egyes népek és nemzetek történeti életét, de amely tovább megmarad s amely mindig képes arra, hogy halálasztó kultúrának az újjászülője legyen. A történelem ennek a tanúbizonysága és az evangéliumban élő hitünk. Ha mi most a „lutheránus pap” szempontjából akarjuk szemügyre venni ezeket az evangéliumon felépülő keresztyén kultúrát fejleszteni akaró mozgalmakat, akkor a következőket vehetjük szemügyre: cserkészeti ifjusági egyesület (KIE, Legényegylet, Konfirmáltak egylete) és diákszövetség.

Mi itten jelenleg inkább csak elvi megítélés szempontjából

próbálunk foglalkozni, nem pedig a gyakorlati keresztülvihetőség szempontjából. Minden ifjúsági mozgalom, mint általában a közösségek mozgalma magán viseli bizonyos szempontból a nemzetköziség bélyegét. S így kívülről nézve teljesen érthető mindazok idegenkedése velük szemben, akik a nemzeti vonásokért és egyházi sajátságokért teljes erejükkel küzdenek. Azonban annyi kétségtelen a fentebbiekből, hogy az evangélium szolgálata, mint a kultúra fennmaradásának és továbbfejlesztésének alapérdeke szükségképen hozza magával azt a synthesist, mely minden nemzetet és egyházat ugyanabba az Istenországába foglal bele. Úgy, hogy ez nem hazafiatlanság, sem egyháziatlanság, hanem annak a nagy gondolatnak az átélése és átérzése; „ut omnes unum sint” (Ján. 17, 21.) Ezen elvi szempont mellett nem akarjuk tagadni azokat a hibákat, amelyek a közösségi mozgalmakban megvoltak, mint tipikus sajátosságok elhomályosítói. A másik oldalon viszont az is kétségtelen, hogy minden megmozdulás, mely ugyanazt a Krisztust tartja megváltójának, egymásban mást, mint testvér-mozgalmat nem láthat. Ez a meggyőződés teszi ezeket a mozgalmakat, mozgalmakká — aktivitással ez ruházza fel — ez adja propagatív, missziói jellegüket. Aki előtt egyszer kétségtelenné lett, hogy az ő életének egyedüli ura és királya a Krisztus, az többé arról hallgatni nem tud.

Ami most már az említett mozgalmak három fő típusát illeti, ezekre külön-külön nem terjeszkedhetünk ki részletesen, csak egy-egy mozzanatban mutatunk reá mindegyiknek a jogosultságára és szükségyszerűségére. A cserkészlet úgy áll előttünk, mint egy u. n. jó emberré, *vallásos és hazafias*, egyben testben, lélekben egészséges emberré nevelni akaró mozgalom. Nem csak paedagógia, nem csak tanítás, hanem ezeket magában foglalva: *hivatásra-nevelés*. Ami azt jelenti, hogy minden cserkész a maga munkakörét lássa az ő hivatásának, de ugyanakkor csak eszköznek egy magasabb cél és hivatás érdekében: az evangélium szolgálata, a haza kereteiben. Ez a megfontolás, hogy t. i. a cserkészlet hivatás, érteti meg velünk a fogadalomtételnek bizonyos jogosultságát, mert másképen keresztyén elvi szempontból kifogás alá esnék. Ez a cserkészletet hivatásnak minősítő elgondolás emeli fel a cserkész-fogadalmat a hivatali fogadalom mellé egyenlő társnak és adja neki az ünnepélyes és komoly jelleget. Protestáns termék a cserkészlet, lutheránus pap nem zárkozhatik el tőle. Hogy pedig a magyar cserkészlet mivé lesz, az sokban tőle is függ, amint tőle függ az is, hogy az általa vezetett

csapatban mennyi szerepet kap az evangélium, mennyiben viszi tovább a nemzeti kultúrát és mennyiben élteti általában a keresztyénség kultúráját.

A diákszövetségek alakításáról alig kell szólni, jelentőségük annyira nyilvánvaló. Az összetartózság érzete, az „alma mater” eszméinek ápolása szükséges. Egyházas nevelés az élet minden megnyilvánulásában pedig azért fontos, mert a diákemberekből lesznek az egyház jövő vezetői, tehát az egyházuk értékeit elsősorban nekik kell magukban hordaniuk. A mai sokat követelő tanterv és többnyire felekezeti jellegű iskolák lehetlenné teszik azt, hogy minden a vallásórában történjék meg.

A többi középiskolákon kívüli ifjúsági mozgalmak alapját ott kell keresni, hogy a konfirmáció nem búcsúvétel az iskolás ifjúságtól (Stráner Vilmos: Katechetikai előadások), hanem az egyházi életbe való bevezetés. Hogy azután ezt az elvi elgondolást milyen gyakorlati formában valósítják meg, az nem sokat határoz. Itt is egynek, kétségtelennek kell lennie, hogy az evangélium az alap, ennek megfelelően keret az egyház és cél is az egyház. Ez az igazi keresztyén kultúra szolgálat, ahol a kultúra annyiban cél, amennyiben eredménye minden evangéliumon felépülő munkának. Ezt kétségtelenül fel kell ismernie minden lutheránus papnak, ha az evangélium erejét érzi az életében, s ha egyháza szolgálatát a nemzet és emberiség számára nem akarja elveszítettnek látni. Mindenütt mindenekben az evangélium legyen az alap és lutheránus papjaink legyenek fejjel kimagasló őrállók, akkor a nyugati kultúrával együtt a keresztyénségnek semmiféle világhámlattól nincs mit tartania.

Zászkaliczky Pál.

AZ ÉLET FÁJA.

UTOLSÓ napjait élte Ádám, így szól a monda. Sok évszázad vonult el felette, a hosszú idő nem homályosította el szemeit; az évszázadok nem törték meg óriás testének erejét. De eljött az óra, amelyben az Úr ítéletnek: — „Ha pedig ezen fának gyümölcséből eendesz, halálnak halálával halsz meg” — teljesülnie kellett. Nehéz volt a harc, kemény a haláltusa! A haldokló Ádám utolsó gondolatai ott tévelyegtek a paradicsom kertben: visszagondolt a kert közepén levő fára, amelyet az Úr az „élet fájának” nevezett. Oh, ha csak egy levelét is érinthetné ama fának, nem kellene megválnia az élettől!

A haldokló mellett ott volt Seth; a fiú megértette atyjának gondolatát; ment, sietve ment, hogy akár csak egy levelet is hozhasson az élet fájáról. Az éden kapuját őrző cherub meghallgatta Seth kérését: egy egész ágat nyújtott a fiúnak. De az út hosszú volt; mielőtt Seth visszaérkezett volna, Ádám meghalt. A fiú eltemette Atyját, sírját magasra hantolta, s fejéhez ültette az élet fájának ágát. A leültetett ág gyökeret vert, nőtt, nőtt s időhaladtával olyan erős, nagy fává növekedett, amely minden más fánál nagyobb volt a világon.

Mikor Noé az Úr parancsolatára a bárka építéséhez kezdett, elindult fiaival, hogy a szükséges fát összeszedje. Együtt is volt már mind, csak még a legerősebb fa hiányzott; sokáig járt, keresett Noé, míg végre Adám sírján megtalálta a legnagyobb, legerősebb fát. Ezt vágta ki s ebből faragta a bárka árbócat.

És mikor a vizek magasabbra nőttek a legmagasabb hegyeknél: Noé bárkáját mint könnyű labdát dobálta, himbálta a háborgó hullám s úzta messze tájra. Az óriási alkotmányt itt is, ott is megrongálta a zúgó ár, csak az élet fájából arl fagott árbóc volt erősebb a romboló hullámok erejénél: állt szilárdan s meg-

védte ama nyolc ember életét, kik az özönvíz pusztításából megmenekültek, hogy a megifjúlt földön dicsérjék az Urat. Az özönvíz elpusztított, elmosott mindent, de Ádám sírját nem, s rajta az élet fája új törzset hajtott.

Évezredek merültek az örökkévalóságba; az emberek nem tudtak többé Ádám sírjáról, bár a halom időről időre növekedvén, már mint hegy emelkedett és nevezték azt Golgothának E halom mellé építé Izrael Jehova városát: Jeruzsálemet.

A proféták jövendölései beteljesültek: a Megváltó eljött a földre. Három éven át hirdette az ő evangéliumát, a harmadik évben, mielőtt a Páska ünnepe elérkezett volna, fölhangzott a nagypénteki: „Feszítsd meg!”

És a halálra ítélt Megváltóval, az Isten bárányával, — ki a világ bűnét hordozta vállán — egy lármás, káromló tömeg indult ki Pontius Pilátus házából s közelgett a Golgothához; ott állapodott meg a menet, hol egykor Ádám utolsó sóhaja szállt el, hogy Jézust fölfeszítse a keresztre, melynek fáját Golgotháról hozták, ama fának törzséből, mely évezredekkel ezelőtt Ádám sírján hajtott ki az élet fájának azon ágából, melyet Seth hozott a paradicsomból haldokló atyjának.

Az élet fájának az volt az utolsó hajtása, mely az emberiséget az örök üdvösségnek váltotta meg.

Pusztay József.

CRESCENDO.

*Bánatok völgyében indultam el,
Hol meddő vágyaktól vérző szivek
Roskadnak nyomor-igájuk alatt. . .
Hol mindig csak sirni zokogni kell,
Hol ujjongó gyermekkacaj helyett
Lelküinkből csak sóhajtás fakad. . .*

*A Tagadás és Vétek hinárja
Ráfonódott az én lábamra is,
S bár vérködbe borult tekintetem
Keresve tárult a Magasságra:
Húzott magához, hogy sárba fojtsa
A köd ellen lázadó életem.*

*S mégis meghódítom a Magasságot!
Ha vállamon nyűg is e gyászvilág
Szívet verő nyomor-öröksége:
Kitépem húsemből az átkot,
Kitépem a mocsárból szívemet
S fáklyaként hordozva futok az égbe.*

*S ha rajtam is az örök ember átka,
Kibontom a Tisztaság lobogóját:
Hirdessen győzelmet a mocsár felett. . .
S keresztes vitézként Krisztust kiáltva
Gázolok át a Ködön, Átkon, Vétken
És legyőzöm a Nyomort . . . az Életet!*

RETTMANN FARKAS

A KERESZTES KŐ CSODÁJA.

(ELBESZÉLÉS.)

(3)

IZI száján, mint az alkonyi tavon a fehér lótosz, úgy nyílt ki az örök csodálkozás:

— Jé! . . .

Áhítatosan nyúlt feléje, de Karcsi kacagott egy diadalmasat és elrobogott a konyha felé. Bolond jó kedvük lett. Értelmetlenül rikoltoztak s ficamodott bakugrásokban hányták ki magukból a fölös örömet. Karcsi hirtelen megállt. Az ajkára tette az ujját s a konyha felé bökkve suttofta:

— Meg ne mondd ám! Meglepetés lesz!

Gizi bólogatott, aztán együtt bevonultak, mert a kés-villa csörgés vészharangjára egyszerre olyan étvágy üvöltött ki a gyomrukából, hogy az túlharsogta még a Tolnai Világlapjának az indiai éhínségről hozott csontváz-tultengéses képeit is.

Komolyak akartak lenni és ünnepélyesek, mint egy diplomata, aki világrengető titkokat őriz a wertheim-szekrényében, de sehogy se sikerült. Az öröm, mint egy igyekvő vakond turkált, kaparászott a bőrük alatt és hol itt fúrta ki az oldalukat, hol ott. Hol itt dobált ki egy csomó kacagásballasztot, hol ott. Csak egymásra néztek és már kacagtak. Az apjuk ki is nézett a Kis Ujság „borzalmas szerencsétlenségei” és „véres rabló-gyilkosságai” közül:

— De jó kedvetek van!

Ez lehütötte őket, de amint elvonult róluk az apjuk szeme, már megint kuncogtak. Az anyjuk eleinte megértő mosolygással vett részt a jókedvükben, egyszer azonban a szerencsétlen Gizire akkor jött rá a nevetetnékje, mikor éppen nyelni készült egy nagy kanál sóskát. A sóska persze cigányútra ment és vele az egész jókedv. Kiprűszkölte az asztalra és köhögött, hogy majd kiszakadt a lelke. Az anyjuk felugrott, megbufálta a hátát, hogy kijöjjön az eltévedt sóska és rájuk rivalt:

— Mit vigyorogtok mindig, mint a fakutya!?

Karcsi megszeppent és elhallgatott, de az apjuk is közbe szólt, a gimnazista bátyjuk is meg akarta mutatni, hogy ő mi-csoda fene komoly legény s a vége az lett, hogy Karcsira húzták rá a vizes lepedőt. Vallatni kezdték őket és mivel minden más mentség úgy beléjük akadt, mint a görény feje a csapdába, szépen kiszedték a bögyükből az egész meglepetést. Előkerült Karcsi zsebéből az ezüst ötkoronás. „Hol vetted? Hol találtad? Mikor? Hogyan? Majd eltesszük a ládába és veszünk rajta neked kabátot!” — és az ötkoronás szépen belecsúszott a kis családi pénzes ládikába.

No, lett erre rívás, kegyetlen. Úgy patakzott a könnye, ömlött belőle a sírás, mintha *vonatos álma* egy kis metamorfózissal folyam és tengerhajózási részvénytársasággá alakult volna át. Hiába való volt minden engesztelés, minden csábítás, minden ígéret, hogy hiszen nem veszik el, övé lesz a pénze, Karcsi bömbölt, bömbölt és bömbölt. A türelem persze még hamarabb elfogy, mint hideg tében a fűtőanyag és a sok sírásnak: „Nem hallgatsz el mindjárt! Disznó kutya!” — egy kis pif-pof lett a vége.

Karcsi kitámolygott és körülnézett valami alkalmas hely után, ahol zavartalanul elsírhatja Márius siralmait Karthagó romjain. A konyha ajtótól nem messze támaszkodott a falnak a nagy mosóteknő üregével befelé. Beleült, arccal a falnak. Mintegy az álmai koporsójába. S ott ridogált keserves szüpögéssel. Néha el-elgondolkodott, de aztán megint csak nekikeresedett, mint az őszi eső. Nem fért belé a szívébe az a kegyetlen ígazságtalanság, hogy csak úgy elvegyék tőle a kincsét, mikor az övé. Mikor azt ő kapta... — könnymaszatos arca elrévedt fantáziája, mint a sebzett, üzött csodaszarvas új utakra tévedt — ... mikor ő azt a keresztes kötől kapta ...

Főlzokogott újra keservesen s a fantáziáját lassan körülhordozta a szenvedés hozta új horizonton. Egyszerre új színben látta az egész történetet. Igen is azt a sok-sok pénzt mind a keresztes kő adta neki, amért ő nem bántotta, nem köpdöste, nem rugdosta, mint a kúrjaiak, hanem letörülte és beszélgetett vele. S most egyszerűen elveszik tőle! Brühühű . . . Olyan éktelen bömbölést kezdett újból, hogy a faltövében fürdő süket tyúk is megcsóválta a fejét és kotyogva állt odébb.

Gizi kiállt a konyhaajtóba és szepegeve nézte. A lelkiismerete nagyon rossz lehetett, mert a mutató újjával igen piszkálta a fogát s csak néha mert odanézni. Így pisloghatott Éva

Ádámra a kilakoltatás után.

Közben Jutka is megebédelt és jött a Giziért. Ijedten nézett be a teknő mögé s csak suttogva merete mondani Gizinek.

— Gyere játszani!

Gizi rápillantott Karcsira, maradt volna is vigasztalni, meg nem is, de a kis kertnek mégis nagyobb volt a vonzóereje, elszaladt Jutkával. Ott hagyta Karcsit rázudított keserveivel együtt.

A kitartó sirás meghozta az eredményét. Az anyja megunt hallgatni és egyszer csak kidugta a fejét.

— Ne itt a pénzed! De erigyj a szemem elől, te rossz kutya!

Karcsi kibújt a teknő mögül és émyedetten elvette. Nem tudott már örülni neki. „Az erigyj a szemem elől!” úgy akaszkodott a lelkére, mint a kölönc a kikapós kutyára. Jobb szerette volna visszaadni és kezét csókolni, de valami Julián-varázs a bazár felé húzta: Hiszem nem dőlt romba semmi, minden felragyoghat a régi dicsőségben!

Elindult. Bévülről azonban már máskép, mint délelőtt képzelte. Csak valami vis inertiae mozgatta. Hiába akarta eljátszani újra a meglepetési jelenetet, nem ment. Csak arra ébredt, hogy újra meg újra az visszhangzik a lelkében: erigyj a szemem elől!

A kirakat előtt sokáig álldogált. Az egyik lába befelé húzta, a másik visszafelé. A bazár közelebb volt; az győzött.

Benyitott. Az üzletben hűvös volt és félhomály. Tanács talanul nézett körül. Nagy nehezen előmászott egy könyv mellől valami segédforma.

— Mi kell öcskös?

— Kérem szépen... azt a vonatot akarom...

— Melyik vonatot?

— A kirakatban...

A segéd nagy szemeket meresztett rá.

— A kirakatban? Aztán van pénzed öcsike?

— Van. — Húzta elő Karcsi az ötkoronást egy kis lanyha diadallal.

A segéd elvette, megnézte.

— Kevés ám Palika! Vagy nem úgy hívnak?

A pénztárból odalépett egy hegyesorrú cvikkeres ember is. Elvette a segédtől a pénzt és ránézett a mezítlábos, könyvtől maszatos arcú gyerkőcre. A szemöldökét összevonta.

— Hol vetted ezt a pénzt?

Karcsi majdnem összeroskadt. A hideg végig borsódzott rajta, a szíve úgy ketyegett, mint egy őrült vekker, a homloka átnedvesedett.

— A . . . a . . . mama adta — vágta ki nagy nehezen s rögtön utána forróság öntötte el, a füle égett s érezte, hogy kigyulladt az arca.

A szigorú úr vállvonítás formát kezdett, mégegyszer ránézett, megforgatta a pénzt egyszer-kétszer, aztán egy grimaszszal visszaadta.

— Hát mondd meg a mamádnak, hogy még két ilyen adjon, akkor megkapod a vasutat.

— Igen — hebegte és kibotorkált az ajtón. Most aztán végleg elzuhant benne minden. Úgy kullogott haza, mintha az orra vére folyna. A késkovács megint hiába szólt rá.

Az anyja épen egy fazekat tett fel a polcra. Oda sompolygott melléje, megrántotta a szoknyáját és szó nélkül nyújtotta neki a pénzt.

— Na, ezért köllött ennyit bőgni! — riadt rá zordan, de magában büszke volt a jó pedagógiai fogására s megsimogatta Karcsi fejét. Karcsiban ez a simítás mindent elsímított s olyan lett a lelke, mint a tó tükre, ha elvonul felőle egy csúnya felhő.

Közben a lelkifurdalás Gizit se hagyta nyugton, érezte, hogy ki kell korigálni a hibáját, azért felbízta Jutkát, hogy hívják be Karcsit is. Jutka már jött is érte, mert igen meghatotta ahogy előbb a teknő mögött keseregni látta. Karcsi hálásan nézett reá s most már meg is villantak az öröm-fodrok lelke tavan, mint amikor a nap hirtelen kidugja a fejét a felhők mögül.

Ádám visszaérkezett a paradicsomba, de most már igyekezett, hogy megint kívülre ne kerüljön a csalfa álmok birodalmába, ahol van sírás és fogaknak csikorgatása. Nem akart uralkodni, csak szolgálni. A lányok meg ismerve a régi természetét ugyanezt tették mellette és így szépecskén összeemelegedtek, mert *szolgálat sok megfér egymás mellett, csak uralkodás nem fér meg kettő sem.*

Karcsi más gyermek lett s ez volt a keresztes kő igazi csodája. S eljött egy nap, most ne kutassuk, hogy mikor, amidőn maga is meglátta a csodának ezt az arcát is és akkor mosolyogva leszakított egy fehér jázmin ágat s elvitte Jutkával a karján a szegény szolgálatát betöltötte, elhanyagolt keresztes kőnek.

Farkas Zoltán.

(Vége.)

T H E O L O G U S É L E T

A speyeri birodalmi gyűlés emlékeztére rendezendő jubiláris ünnepeken, május 19—21-ig, fakultásunkat **Dr. Kiss Jenő** e. i. dékán úr fogja képviselni. Lélekben mindnyájan vele leszünk, hogy együtt dobbanjon meg a szívünk a világ összes protestánsaival, kik arra a helyre összejönnek emlékezni. Az Úr áldása kísérje útján!

Ravasz László Sopronban. Ravasz László ref. püspök úr március 17-én Sopron városát látogatta meg a Protestáns Irodalmi Társaság soproni irodalmi estélye alkalmából. Dél előtt a zsúfolásig megtelt evangélikus templomban hirdette az igét a közös protestáns istentiszteleten, hol Kapi Béla püspök úr végezte az oltári szolgálatot. A theológia és az evangélikus tanítóképző összevont énekkarának Bauer Béla theologus karnagy vezetésével való szereplése nagyon emelte az ünnepi áhitatot.

Istentisztelet után meglátogatta a theológiai fakultást, majd az összegyűlekezett theologus ifjúságot is, hol Kapi Béla püspök úrral együtt Dr. Kiss Jenő e. i. dékán úr üdvözölte, majd az ifjúság nevében Zászkaliczky Pál ifjúsági elnök. A püspök urak mindkét üdvözlésre válaszoltak és Ravasz püspök úr Rafael „Theologia” című, örökifjút ábrázoló allegorikus képét hagyta ajándékkul az ifjúság szívében, felíratának, a Notitia rerum divinarum-nak mélységes exegetálásával. Kapi püspök úr pedig az ifjúság üdvözlésére válaszolva szívhez szóló szavakkal bátorította az ifjúságot hivatása magaslatára való emelkedésre, mert sehol sem környezi az embert a kísértés inkább, mint a lelkesítő pályán, hogy letérjen hivatása helyes útjáról az állandó és örök *bizonyosságtevésről*.

Az illusztris vendégek beírták a nevüket az ifjúság ötven éves vendégkönyvébe s a látogatás az „Erős várunk” elneklésével és élénk ovációval ért véget.

A Protestáns Irodalmi Társaság aznapi estélye szintén feledhetetlen emléke lesz a soproni protestáns közönségnek, anint azt a napilapok is megírták.

(f.)

Missziói út. Öröm és büszkeség volt tapasztalni nagyheti missziói körútun-

kon, hogy az ország azon a részén, ha kevés számmal is, de vannak, akik nem szégyenlik a Krisztus evangéliumát s akik nem szégyenlik a „lutheránus” jelzőt. Istennek legyen hála, hogy sok boldog tapasztalást mondhatunk most el a husvételőtti utunkról. Sárszentmiklós, Szekszárd, Bonyhád, Kölesd és Sárszentlőrinc mind egy-egy mérföld-jelző kő azoknak az életében, akik az úton résztvettek. Lehetetlen azt az érzést leírni, ami elfogott akkor, amikor százak ajkán egy szívvel hangzott fel az ünnepek végén az: „Erős vár a mi Istenünk!” Micsoda felemelő érzés volt hallani a gyülekezetek dicsőséges történetét, látni a nagy csillagokat, hallani heroszi küzdelmeikről és erőt meríteni belőle: ne félj theologus ifjúság, ne mondd, hogy ifjú vagy, mint Jeremiás, de légy erős, higgy s veled lesz az Úr, a mi erős várunk. Sopron végvárából sokszor látjuk úgy, hogy a mi egyházunk még mindig nem jár az ébredés útján, nem ébredt tudatára Istenől adott hatalmas erőinek. Azonban, amikor így elmegyünk és látjuk, hogy egy maroknyi evangélikus hívő micsoda áldozatokkal épít templomot magának, akkor meg szégyenlünk Isten előtt s hálával borulunk le előtte: Urunk, látjuk, hogy célod van a mi egyházunkkal, látjuk, hogy örüllőknak kell lennünk, amint voltunk a multban is: az evangélium örüllői. Soha se értettem meg úgy Lukács evangelista biztató szavát: „Ne félj, te kicsiny nyáj, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy néktek adja az országot” — mint ilyen kor. (Lk. 12, 32.) Ne félj, te kicsiny nyáj, te kis megcsonkított haza megcsonkított egyháza, az Atya néktek adja az országot. Nem a hatalomban van az erő, hanem isteni megbízatásban. Ez a mi tapasztalataink lényege, vajha mindez valósággá válna mindannyiunknak a szívében, hogy erős rettenthetetlen harcosai lennénk annak az egyháznak, amelynek örüllőiuul Isten hívott bennünket. Vajha az őrségen sohse szunnyadnánk el, hanem vigyáznánk a mi drága értékeinkre. Isten áldása legyen a gyülekezeteken és a *kapott áldásokon!*

Z. P.

K R Ó N I K A

Protestálunk! 1521. április 18-án hangzott el Wormsban Luther hatalmas bizonyágtétele, amikor a szürke barát a császár és az egész birodalom fényes fejedelmei és rendjei előtt bizonyágot tett (pro teste stabat) a maga hitéről és meggyőződéséről. Pontosan nyolc év múlva Speyerben már hat fejedelem és 14 birodalmi város állott arra a helyre, amelyen Luthert látták Wormsban és *protestált*. Tiltakozott és pro teste stabat a maga hitének.

Hogy most ennek négyszázados évfordulóján jól szívünkbe véshessük és egész mélységes tartalmával együtt öntudatosan tehessük magunkévá eleink hitének ezt a hatalmas megnyilatkozását, amelyet azóta a protestáns névben mindnyáján úgy hordunk magunkon, mint családi, vezeték nevünket — azért ime alább adjuk az 1529. április 19.-én benyújtott speyeri protestáció szövegét. Minden magyar ifjúnak, aki „lutherórsát” hord a gomblyukában, *könyv nélkül kell ezt megtanulnia*, hogy átvigye életébe, vérébe s ő is ilyen bátran protestáljon, tegyen bizonyágot mindenütt és mindenkor, hogy semmibe, ami Isten, az Ő szent Igéje, mindnyájunk lelki üdve és jó lelkiismerete ellen határozatnék, bele nem egyezik! A mai idők nem mások, mint a hit ellen török nagy speyeri birodalmi gyűlése, ahol fejedelmi rangot kap minden ifjú, aki bátran *protestál!*

Ime a protestáció szövege:

„Alulírottak, mint ahogyan elődeik is a császári felségnek és a birodalomnak, amelynek nagysága, jóléte és virágzása szívükön fekszik, — mindenkor készséggel és hűséggel alávetették magukat s életük végéig erre ezután is hajlandók lesznek, *de azokban a dol-*

gokban, amelyek Istennek tiszteletére s a lélek üdvére vonatkoznak s melyekben Isten parancsolata s lelkiismeretük szerint egyedül Istent tekinthetik, a keresztség és az Isten igéje alapján minden urak Urának és a szent keresztyén hit fenntartójának, ezekben a dolgokban a királyi felségnek és a többségnek semmiképen sem engedelmelkedhetnek s azt a határozatot úgy magukra, mint utódaikra nézve érvénytelennek kell nyilvánítaniok.

*Protestálunk és bizonyágot teszünk nyilvánosan Isten előtt, hogy mi mind-
abba, ami Isten, az Ő szent Igéje mindnyájunk lelki üdve, jó lelkiismerete s a korábbi speyeri birodalmi végzés ellen határozatnék, bele nem egyezünk, hanem azt semmisnek és érvénytelennek tartjuk.”* f.

Római katolikusok nyeresége és vesztesége. A római katolikus Egyház haladásának és hanyatlásának a kérdését pártatlansággal tárgyalja a *Cristian Century* (Keresztyén Évszázad) egy cikkében. Az író, dr. Huntingdon, idézi dr. Keller frázisát összefoglalva a világháború eredményét: „Franciaország megnyerte a háborút politikailag, Nagy-Britannia territórialisan, az Egyesült Államok gazdaságilag és a Római Kath. Egyház vallásilag”, de megjegyzi, hogy maguk a római katolikusok egészen másképp éreznek. *The New York Chatolic World* (New-yorki Katolikus Világ), a Pálos Atyák sajtóorgánuma nem sokkal előbb jelentette ki: „A háború valóban nem tett jót nekünk. Többet veszítettünk Ausztriában, Magyarországon, Csehszlovákiában és Jugoszláviában, mint nyertünk Német-, Francia- és Olaszországban. Németországban az 1910. évi népszámláláskor

209.000 ember jelentette ki magát felekezeten kívülinek. 1925-ben, miután a politikai és szociális nyomástól való félelem megszűnt, 1,551.000 ember jegyezte fel magát ennek. 1910-től 1925-ig Németország népessége 8 százalékkal növekedett, mialatt a róm. kath. csak 7 és a protestánsok 5 százalékkal szaporodtak. Dr. Huntingdon elismeri, hogy a háborus korszak Németországban kedvezőtlen volt a protestánsokra. Nem elégséges azonban minden nagyszívű keresztyén számára annak tudása, hogy a Róm. Kath. Egyház nem boldogul, vagy hogy a protestánsok veszteségeket szenvedtek. „Egy egyház nyeresége vagy vesztesége a hátralévő részt egyformán érinti.” Ezért mindenki számára nagyon fontos annak az elolvasása, hogy Németországban mindkét-fajta katolikusok és a protestánsok is arról adnak hírt, hogy a szolgálatra készülő fiatal emberek (theológusok) száma nagyon megcsökkent.*) A protestáns theológiákon 1914-ben 4300 ember volt. Ma csak 2000. A róm. kath. szemináriumok népessége 1920-ban 3450 ember, 1925-ben 2600. Egy német róm. katolikus püspök (meissení) nem rég így nyilatkozott: „A theológusok száma veszedelmesen apad.” Az egyházi tagság adatai mutatják, hogy Németországban határozott befolyás észlelhető a róm. katolikusok részéről a protestáns egyházak iránt és viszont.

A hivatalos adatok a következő eredményt nyújtják. Dr. Huntingdon közlése szerint azon 15 év alatt, amely 1925-ben végződik, azon katolikusok száma, akik protestánsokká lettek 96.700; azoké a

protestánsoké pedig, akik katolikusok lettek 65.300; 100.000 katolikus közül protestánsná lett 55; 100.000 protestáns közül katolikusná pedig 18. Rátérve Franciaországra a róm. kath. *Progrès Civique* 1926 januári száma közöl egy cikket Maurice Charny-tól — leírván a francia püspökök egy legutóbbi összefövetelét — ahol, amint mondja: „Nem kisebb dolog, mint a Kath. Egyház sorsa oka a prelátusok ezen gyűlésének. Mert a Kath. Egyházat lassú halál fenyegeti a papok hiánya miatt, akik celebrálnák mysteriumait és hittelt tanítanak azokat. Mivé lesz az egyház 50 év múlva?” Franciaországban 1903-ban 20.793 pap volt plébánosi munkában, 1913-ban 25.120; 1925-ben csak 15.397. Tizenháromezer gyermek és ifjú tanult a hatalmas francia theol. szemináriumokban 1905-ben és csak hatezer 1923-ban. Alig 20.000 róm. kath. plébániája közül az országnak 5.666 volt plébános 1925-ben. Az üres plébániák száma ma is növekszik. Hivatkozva Monsieur Charny-ra, aki szintén mondja cikkében: „A működő lelkészek számának apadása nem sajátlagosan francia jelenség. Ez látható kisebb kath. országokban, mint Franciaország; ú. m. Olaszországban, Portugáliában, Belgiumban és a krízis már a háború előtt beállt. Valóban az utolsó ötven évben lassú visszafejlődése észlelhető minden egyes országban a világon annak a hivatásnak, amely a neveléssel rokon. Mi lenne más az oka a nép hite gyengülésének, mint a papok számának az apadása?” (The Review Of The Churches-ből.) Ford.: *Rezsény Zoltán*.

*) Hála az Úrnak, a mi egyházunk épen az ellenkezőjét állapíthatja meg Csonka-Magyarországon. Szerk.

VIRRAD . . .

EVANGÉLIKUS TANÍTÓJELÖLTEK ROVATA.

Rovatvezetők: **Fekete Ferenc, Papp Pál.**

TAVASZ.

MEGÉRKEZIK az első napsugár s langyos csókjával melegíteni kezdi a megdermedt anyaföldet.
Itt a tavasz!

Bár néhol még mindig hatalmas szelek járnak, hidegek vannak, az apró kis rügyek megértik az életrehívást, felébrednek s boldogan dugják ki duzzadó fejcskájukat.

Az idei tavasz nagyon rossz. Legalább is ezt mondják az az emberek s főleg a gazdák. Valóban így is van. Ha a gazda szemüvegén keresztül vizsgáljuk ezt, akkor méltán kétségbe eshetünk, mert bizony nem sokat várhat a gazda ilyen tavasztól. De van a tavasznak egy másik nagy jelentősége is. Ez a jelentősége vagy inkább mondhatnók a tavasznak ez a tulajdonsága, nem a földműveléssel, a mezőgazdasággal, hanem az emberi lélekkel van szoros összefüggésben.

Nincs is olyan lélek, amely többé vagy kevésbé ne reagálna a külső világnak a hatására. Tehát az emberi lélekben is meg kell lennie azoknak a változásoknak, amelyek megvannak a természetben. Ezek a külső hatások különféle szerepet játszanak az emberi lélek alakításában. Legszerűségesebbek ezek közül azok, melyek mint valami külső motívumok vagy indító erők új életre, új küzdelemre serkentik az elfáradt, kimerült emberi lelket. Ezt az indító erőt a tavasz adja nekünk. A tavaszról sugárik felénk az az új élet, az a kedves csábító erő, mely homályba tünteti az elmúlás szomorú gondolatát s szinte kikényszeríti belőlünk az élniakarást.

Ébredés, újjászületés . . . és ehhez elég az első tavaszi napsugár, az első ébresztő csók. Az arcok mosolyba szöknek, a szívek kigyulladnak s az ajkak rajongva kiáltanak: Tavasz! . . . Tavasz! . . . új Tavasz!

Papp Pál.

KEZDŐ TANÍTÓ LEVELE VOLT TANÁRJÁHOZ.

BOCSÁNATOT kérek a tanár úrtól, hogy kedves és megtisztelő sorait csak most köszönöm meg. Végtelenül jól esett kedves figyelme és lekötelező érdeklődése.

A dolgom több a soknál. Elemi és ismétlő iskola. Kántorság. Leventeoktatás. Egyházi jegyzőség, tűzoltó-egyesületi ügyek. Énekkarvezetés. Iskolánkívüli népművelés. Most pedig megalakult a Frontharcosok Szövetsége. Ez is főtitkárrá választott és tömérdek dolgot és gondot ad. Szabad időm semmi sincs. Szórákozásról szó sem lehet. A helybeli intelligencia úgy áll egymással szemben, mint a kutya meg a macska. Engem is uszítanak, szerencsére galamb epém van. Így is nagy hátrány, mert rosszakarukat eléggé kimutatják irántam is. Szemben azonban jó arcot kénytelenek vágni, mert én mindig mosolygok. Panaszkodni tudnék, de nem illik hozzám. Irigység, pletyka, szeretetlenség, ha elkeserítenek is néha, megvigasztalódom munkámban s megyek utamon rendületlenül. Iskolámban takarékpénztárt alapítottam, segélykönyvtárt létesítettem, leventéim elsők a környéken, előadásaimra örömmel jönnek gyermekek és öregek.

Tanítványom csak 14 van. Ismétlős 46. Az egyke, kettőke erre is jelentkezik és különösképp az intelligencia járt elől itt a példával. Így aztán ők nem is küzdhetnek ellene sikerrel. E téren is nagy feladat vár még rám, de még sok más téren is. Csak az Isten erőt, kitartást adjon, mert itt a félbeszakadt munkát elülről kell kezdeni. Eddig jó egészségem van. Lehetőleg nem is rontom semmivel.

A Tanár Urnak is erőt, áldást kívánok,
emlékezzen néha hálás tanítványára:

N. N.-re.

Az itt közölt levelet, amint a sorokból azonnal kiérezzük, egy igazi tanítónak termett egyéniség írta. Nézzük, mit tanulhatunk e levélből. Ami legelőször és legjobban a szemünkbe ötlik e levélben, a sok munka. Kilenc hivatalnok egy személyben. Mennyi munka várja mindenütt! Egyiket még el sem végzi, a másik már várja. S mégsem panaszkodik. Sőt, amint leveléből kivehető, egyik másik téren jobb szeretné, ha több lenne a munkája: „Tanítványom, csak 14 van“. — „E téren is nagy feladat vár rám“. — Azt szeretné, minél több tanítványa lenne. Harcot kell indítani az egyke ellen. Ezekben a sorokban az egyházat és hazáját féltő tanítót látjuk, aki nem könnyen tekint el a látottak felett. Kész a küzdelemre, csak hazája és egyháza erősebbé legyen. A munkatér, amint látjuk, nagy. Sokat érintkezik a tanító a néppel, a sok érintkezés folytán hat is a népre. Ezért a követelmény az, hogy a tanító mintaember legyen. A tanítónak alkalma van arra, hogy szellemi erejét termő gyümölcsé alakítsa, a köz hasznára. Mi a jutalma? Sokszor, de legtöbbször bánat, fájdalom és keserűség. Hány esetet lehetne elsorolni mind a kilenc hivatal köréből. De ő mégsem panaszkodik, mert nem illik hozzá, írja. Tisztában van azzal, hogy aki tanító akar lenni, annak a tűrést és szenvedést is meg kell tanulnia. — Itt is elmondhatjuk joggal: „Végtelen a tér, amely munkára hív.“ De most azt kérdezem; el tudja-e végezni mind a kilenc hivatalban a munkáját a tanító. Én azt felelem: nem! Lehetetlen, mert a legfontosabb, a *tanítás* maga is elég ahhoz, hogy a tanítónak minden idejét lefoglalja, természetes egy kis pihenési időt leszámítva, ha munkáját híven akarja elvégezni. Ha olyan tanításokat akar tartani, amelyet örömmel hallgat nemcsak a kicsi gyermek, hanem még a felnőtt is; amely művészi formájával és megkapó elevenségével szinte észrevétlenül formálja a lelket, akkor bizonyosan elmondhatjuk, hogy a tanítónak elég a maga hivatala.

De ha ennyi hivatala van, hogy tartson lépést a kultúrával? Mikor olvasson egy kicsit? Ebéd ideje alatt? A tudatlan tanítót pedig megszólják. A legfontosabb kérdés: hogyan lehetne mind ezen segíteni? Az olyan hivatalokat, melyet vezetni mások is tudnak, leráz magáról. A tanulásra szánt 5 évet jobban kihasználja a tanítóképzőben. Hisz oly soká éldegélhet ebből a tanító. A képzőbe jötehetségűeket vegyenek csak fel, szorgalmasokat és becsületben szilárdakat. Így lehetne valamit könnyíteni a helyzeten. A jó tehetségű (most a gyenge tehetségűeket irá-

nyítják a képzőkbe más iskolákból) gyorsan tanul s hamarabb ér el több eredményt, különösen ha szorgalmával, becsületes és kitarító munkájával a szülők és gyermekek szeretetét megnyeri. Munkája annál könnyebb, minél gazdagabb lelkű a tanító. A gazdag lelkű tanító oly bőven ontja lelkének életújító erőit, mint a nap, mindenki annyit szed magába, amennyit csak akar s mégsem fogy el. Ilyen tanítókra van most szükség.

Ime, egypár gondolat, amit a levél nyújtott. Egy kezdő tanító levele. Egész tanulmányra való anyag lenne!

Fekete Ferenc.

MAGAMRÓL MAGAMNAK . . .

*Pislog a gyertya,
Lángja árnyat lenget,
Tűznyelve arcomon
Csókolón melenget.
Felélednek bennem
A régi vágy — hamvak
És én irni kezdek:
Karcolum a betűt
Magamról magamnak.*

*Pislog a gyertya.
S míg a messzeségbe
Visszaszálló gonddal
Álmodom az éjbe',
Reámnehezédnek,
A fülembé sügnak
Sötét, bús szellemekek.
És én irni kezdek:
Karcolum a betűt
Magamról magamnak.*

PAPP PÁL

ÜNNEP A SOPRONI TANITÓKÉPZŐBEN.

1929. április hó 11-én este megünnepeltük szeretett és nagyra-becsült igazgató urunk névnapját. Intézetünk cserkészcsapatának lampionos menete kíséretében lépett igazgató úr az imaterembe. Ott az intézeti kiskar Peres Árpád V. évf. tan. növ. vezetésével felköszöntő kórossal fogadta. Utána Papp Pál V. évf. növ. rövid, de szeretetteljes beszédével üdvözölte s átnyújtott az ifjúság nevében, a szeretet és hála emlékeül, egy gyönyörű virágtartót, amelyben virágok illatoztak. Azután Fekete Ferenc V. éves növendék ez alkalomra írt versével köszöntötte fel igazgatóját. Befejezésül az énekkar egy kedves köszöntő dalt adott elő. Az ünnepély végén igazgatónk meleg szavakkal ilyen formán köszönte meg az ifjúság szeretetének őszinte megnyilatkozását:

„Kedves Gyermekeim! Lelkem mélyéből örülök annak, hogy nem restelték felvenni az ünneplő ruhát akkor, amikor én mindezekre nem számítva csak hétköznapi ruhában jelenek meg itt, mert hisz a munkából jövök. Milyen nap van ma? Csak Gyula nap s ez a nap is épp oly közönséges, mint a többi. Amit tettem, az nem az én érdemem. De végtelenül örülök annak, hogy az a mag, amelyet elvetettem nem veszett kárba. Jobban esett nekem ez az egyszerű fogadtatás, azt lehet mondani az ifjúságnak spontán megnyilatkozása, mintha fényes díszteremben, díszített asztalokkal vártak volna. Hisz nagyon jól tudják, hogy a mi pályánk és a maguk pályája is nagyon nehéz és úttörő pálya. Épp azért örülök, hogy én már láthatom a zsenge vetést, amelyből idővel gazdag aratás lehet. Mert mi legtöbbször csak vetünk, az aratás ellenben másé, sőt sokszor még a vetést sem láthatjuk. Azért örülök most, hogy én a vetést is láthatom. Örülök azért is, hogy ez az első alkalom, amikor tanítványaim ezen az estén együtt lehettek velem, mert ez a nap legtöbbször a husvétii szünidőre esett. Köszönöm az ifjúságnak e megnyilat-

kozását, legyenek jók továbbra is legalább olyanok, mint amilyenek mostan.”

Ezután az ifjúság harsogó éljenzése közt távozott el igazgató úr az imateremből. A III. évfolyam cigányzenekara Kis László primás vezetésével szerenádót adott igazgató úrnak, lakása ajtaja előtt. Az ünnepély rendezésében Dégay Zoltán tanár úr fáradhatatlan segítők volt. *A jó Isten áldása legyen szeretett igazgatónkon!*

F. F.

NÉVNAPRA.

HAMAR GYULA IGAZGATÓ URNAK.

*Mit ünnepel e kis sereg?
Miért csillognak a szemek?
Miért zeng ének s háladal?
Szeretetet, amely Tőled
Sugárzott belénk, szemlélhedd
Bár csak halvány árnyival.*

*Ki tudná azt a jóságot . . .
Mellyel bennünket ellátott,
Jó atyaként, hű szived;
Mért ne kívánna most Néked,
Nevednapján hosszú éltet
S áldást, minden gyermeked.*

*Szálljon hát az ének szárnya!
Föl az Úr szent zsámolyára,
Honnan béke hull alá.
Ezután is maradj velünk,
Bátoríts, hogyha csüggedünk,
Tartson meg, az Ég soká!*

FEKETE FERENC

TANITÁSI VÁZLAT.

LUTHER KIS KÁTÉJA. (VI. oszt.)

I. BEVEZETÉS. a) Előkészítés. Félbeszakítjuk a Kis Káté ismétlését és annak a keletkezéséről s áldásairól fogunk tanulni. Különösen azért időszerű ez most, mert az idén van 400. éve annak, hogy Luther Kis Kátéja megjelent. b) A tárgyi cél megjelölése. Tehát tanuljunk most arról, mely körülmények kényszerítették Luthert, hogy megírja Kis Kátéját!

II. TÁRGYALÁS. a) Az új anyag feldolgozása 2 gondolategységben a vezérszavak * felírásával.

1. Luther idejéig általánosságban nagy volt a tudatlanság, a Bibliát is nagyon kevesen ismerték. Szomorú szívvel tapasztalta ezeket Luther az *egyházlátogatások** alkalmával. A parasztháború dühöngött abban az időben Németországban. 1519*-ben Luther kiadott egy *rövid értekezést**, hogyan kell cselédeket és gyermekeket egyszerű módon tanítani. A *Káté** megírására nemcsak a *nép tudatlansága**, hanem *belső okok** is kényszerítették. Ilyen belső ok volt az, hogy Luther sokáig kereste, vajjon miképpen nyerheti el az ember ar üdvösséget? Miután sok tünődés és gyötrődés után maga megtalálta lelkének nyugalmát, arra igyekezett, hogy másokkal is megismertesse Isten kegyelmének gazdag ajándékait. Ilyen útmutatásul írta Luther a Kátét. A Káté először *röpirat** alakjában jelent meg 1529 jan. 20-án* és csak négy hónappal később 1529 máj. 16-án *könyvecske alakjában**.

2. A Káté a Szentírás kivonata, melyből a keresztyén ember a legszükségesebb vallási ismereteket megszerezheti. Luther maga mondotta a Kátéről: „A Káté valóságos kis Biblia a hívő ember számára, melyben a keresztyén egyház tanításának teljessége benne foglaltatik. Egy másik híres tudós meg azt mondotta: „Ha Luther más jót nem tett volna, minthogy a Kátéját megírta, már azért is az egész világnak soha el nem múló háláját érdemelte ki.”

A Káté a Biblia után a legelterjedtebb könyv, már 80 nyelvre

lefordították. Így tehát igen sok hívő ember számára *áldást** jejent Luther Kátéja. Miért?

b) Összefoglalás. 1. A tanultak összefüggő elmondatása a vezérszavak segítségével.

2. Tanulságok: Az emberiség örök hálával gondolhat a Káté írójára, Luther Mártonra.

III. BEFEJEZÉS. (Alkalmazás.) Mivel a Káté áldást jelent, meg kell becsülnünk. Hogyan? (A Kátét a mi Kis Bibliánknak tartjuk.) Elsajátítjuk, magunkévá tesszük a Kátében foglaltakat s igyekszünk a szerint élni. Ebben az igyekezetünkben hű vezetőnkül, segítőnkül tekintsük a Kátét. Figyeljétek meg, hogy legközelebb, mikor a lelkész úr a templomban megemlékezik Luther Kátéjának nevezetes évfordulójáról, mit prédikál róla? S majd kérdezlek is benneteket arról, amit a templomban halottatok.

Kótsch Ernő.

JEGYZETEK.

EGYENSAPKÁNK. Már régi pedagógusok hangoztatták, hogy az egyöntetűség nevelő értékű. Ilyen egyöntetűsége való törekvés nyilatkozik abban is, hogy kötelező ránk nézve az intézeti egyensapka viselése, ami több célt is szolgál. Olcsó, mert egy új sapka ára 6.40 P. Ezen az áron kapunk olyan sapkát, mely öt évig is eltart, ha gondos kezekbe kerül. Kék bársonyból készül, szalagja Sopron város színeit viseli, fölül piros, alul fehér, ami városunkhoz való ragaszkodásunkat mutatja. Aki az intézeti sapkát hordja ne felejtse, hogy viselkedéséről és cselekedeteiből az intézetet ítélik meg. Ezért mielőtt cselekednénk gondoljunk arra, mi válik intézetünk dicsőségére. De ne a sapka kedvéért.

A BRIT ÉS KÜLFÖLDI BIBLIATÁRSULAT folyó évi március hó 4-én ünnepelte fennállásának 125 éves jubileumát. A Brit és Külföldi Bibliatársulat kimutatása szerint elfogyott:

1919-ben	Nagymagyarországon	38.000	drb
1923-ban	Csonkamagyarországon	12.600	„
1924-ben	„	26.000	„
1925-ben	„	45.000	„
1926-ban	„	65.000	„
1928-ban	„	87.000	„ biblia

Ezek a számok beszélnek. Vágyódik a nép az örök Igazság felé.

F. F.

Kiadóhivatali közlemények:

Az „Emmaus Felé...“ pénztárába befolyt önkéntes adományok:
Kapi Béla, püspök, Győr 30 P.

Az előfizetési díjat beküldték:
Seregély István, Szepetnek P 1'30,
Salzmann Ottó, Nyiregyhaza 5, Salfer Károly, Pestszentlőrinc 5, özv. Schád Boldizsárné, Kőszeg 5, Scherer József, Szombathely 5, Szonthág Sándor, Sopron 1, Sztehló Gábor, Sopron 4, Szebik Károly Tübingen 5, dr. Szelényi Aladár, Budapest 5, Szennovitz Dezső, Felsőgalla 5, Terényi Pál, Sopron 2'30, Tóth Eszti, Beled 5, Takács Lajos, Beled 5, Törteli Lajos, Cegléd 5, Teke Dénes, Sand 5, Vietórisz László, Diósgyőr 5, Weiszer Elek, Sopron 1, Weisz Kornélné, Sopron 2'50, Wágner Carola, Kőszeg 5, Zsirus József, Sárospatak 5, Bahil Jenő 1, Bárány László 1'10, Bauer Béla 5, Beyer Pál 1'50, Böhm István 2, Boncz Mihály 1, Berger Lajos, Dombóvár 2'50, vitéz Balogh Ernő, Nagygeresd 2'50, Bertók Károly, Szombathely 5, Bódy Pál, Tápiószéle 5, Bancsó Antal, Budafok 5, Baldauf Gusztáv, Pécs 5, Broschko Gusztáv Adolf, Budapest 5, Czéh Ödön, Sopron 1, Csaby József, Rostock 2'60, Chalupka Antal, Sopron 2, Csaba Gyula, Péteri 5, Danhauser László, Sopron 1, Dedinszky Aladár, Ipolyvecze 5, Egyházy János,

Sopron 1, Farády Mihály Sopron 1'60, Fliegenschnee Gyula, Sopron 1, Feigel János, Kispest 3, Gosztonyi Tibor, Váchartyán 5, Hartmann Róbert, Sopron 1, Heszler Sámuel, Sopron 5, Horsetzky Anna, Szarvas 2'50, Kótsch Lajos, Sopron 1'50, Kardos Gyula, Ballassagyarmat 5, Kisék József, Budapest 2'50, Korim Kálmán, Szarvas 2'50, Kiss Samu, Nagybarátfalu 5, Kónya Gyula, Váchortyán 2'50, Lingsch László, Sopron 1'60, Lukács István, Győr 5, Ments József, Sopron 1'50, Mesterházy Sándor, Sopron 1, Mészáros Sándor, Sopron 1, Müller Róbert, Felsőnána 5, Nemann Géza, Sopron 3, Németh Géza, Sopron 1'50, Nagy Béla, Beled 2'50, Nagy Gyula, Rábczakapi 2'50, szentantalfai Nagy Lajos 2'50, Plech Anna, Sopron 5, Pohánka Sándor, Pápa 5, dr. Petrik Aladár, Budapest 5, vitéz Raics Károly, Budapest 2'50, Sipos András, Sopron 1, Süle Zoltán, Kerta 2'50, Stráner Vilmos, Sopron 5, Sikos Kálmán, Kispéc 2'50, Szekeres Sándor, Börénytalap 2'50, dr. Träeger Lászlóné, Budapest 5, dr. Tóth Zsigmond, Pécs 5, Vértesi Zoltán, Magyarboly 2'50, Wenk Mór, Hegyeshalom 5'08, Zongor Endre, Sopron 1'50, Zongor Béla, Körmend 5.
(Folytatjuk.)

Köszönettel nyugtázzuk az adományokat és előfizetéseket és kérjük a kedves olvasóinkat, hogy viseljék a szívükön folyóiratunk anyagi helyzetét és támogatásukat (adományt, *előfizetést*) *minél előbb* juttassák el hozzánk! Annál is inkább bátorkodunk ezt kérni, mert a *Virrad.* ev. tanítójelöltek rovatának *folyóiratunkhoz való csatolása által lapunk terjedelme az egésznek 1/4 részével megnövekedett* s így költségeink tetemesen bővültek.

Többeknek! Folyóiratunknak megindulásakor oly nagy sikere volt, hogy az első szám teljesen elfogyott s így előfizetőinknek, akik még nem kapták meg, csak visszavásárlás után küldhetünk! *Tűrelmet kérünk!*

„Emmaus Felé“ I. számát fedőlap nélkül is visszavásárlunk!

Beküldhető: Sopron, Torna-u. 6. I. em.

